

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Dialekt v prefektuře Kumamoto**

Dialect in Kumamoto Prefecture

OLOMOUC 2020 Bc. Jana Sedláčková

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 17. 8. 2020

---

Jana Sedláčková

## **Abstrakt**

Tato magisterská diplomová práce se zabývá dialektem v prefektuře Kumamoto v Japonsku. Cílem práce je popsat specifika tohoto dialektu a srovnat je se standardní běžnou japonštinou z hlediska zvukové, gramatické, lexikální a zdvořilostní stránky jazyka. Zároveň se zabývá existencí dvojího dialektu v prefektuře a příčinami vzniku a stále přetrvávající koexistence těchto dvou dialektů. Práce se rovněž zabývá otázkou, do jaké míry a jakým způsobem je tento dialekt v dnešní době používán.

Klíčová slova: Japonsko, dialekty, Kumamoto, kumamotský dialekt

Počet stran: 93

Počet znaků včetně mezer: 124 624

Počet titulů použité literatury: 58

Počet příloh: 0

## **Poděkování**

Ráda bych poděkovala profesoru Mogimu Tošinobuovi za seznámení s kumamotským dialektem a prvotní nadšení pro něj. Dále bych ráda poděkovala profesorce Jošisato Sačiko, která mi velmi pomohla v počáteční fázi výzkumu. Nakonec bych ráda poděkovala vedoucí této práce, doc. Mgr. Ivoně Barešové, Ph.D., za užitečné rady, pomoc a čas, který mi věnovala.

## **Ediční poznámka**

V této práci je používána česká transkripce včetně zdrojů, které byly napsány v anglickém jazyce. Japonská jména jsou uvedena v původním pořadí příjmení – jméno.

## Obsah

Úvod.....	8
1 Variety japonštiny .....	10
2 Japonské dialekty .....	12
2.1 Klasifikace .....	12
2.2 Fonetické odlišnosti .....	18
2.2.1 Samohlásky .....	18
2.2.2 Souhlásky .....	20
2.3 Přízvuk .....	22
2.4 Gramatické odlišnosti .....	24
2.4.1 Ohýbání.....	24
2.4.2 Pádové partikule.....	26
2.4.3 Čas a vid.....	28
2.4.4 Výrazy potenciálu .....	29
2.4.5 Koncové partikule .....	30
2.5 Lexikální odlišnosti.....	31
2.6 Zdvořilost.....	33
3 Prefektura Kumamoto .....	36
4 Kumamotský dialekt .....	39
4.1 Severní a jižní dialekt.....	39
4.2 Fonetické odlišnosti .....	45
4.3 Přízvuk .....	49
4.4 Gramatická specifika.....	50
4.4.1 Adjektiva.....	50
4.4.2 Slovesa .....	52
4.4.3 Slovesné a adjektivní vazby .....	56
4.4.4 Partikule .....	61
4.4.5 Spojovací výrazy.....	63
4.4.6 Osobní zájmena.....	65
4.5 Lexikální odlišnosti.....	66
4.6 Zdvořilost.....	70
4.7 Využití v běžném životě.....	78
Závěr .....	83
Resumé.....	86
Seznam tabulek a obrázků.....	88
Zdroje.....	89

Elektronické zdroje ..... 91

## Úvod

Japonština se stejně jako většina jazyků světa neustále vyvíjí a nabízí mnoho námětů ke zkoumání. Jedním ze základních prvků, které utváří samotný jazyk, jsou zcela jistě dialekty. Japonské dialekty jsou známé především svou velkou variabilitou, ať už srovnáváme dialekty z velmi vzdálených oblastí nebo z velmi blízkých.

Dialekt rozšířený v prefektuře Kumamoto je sice postupně nahrazován standardní japonštinou, ale v samotné prefektuře se stále ještě hojně vyskytuje. Nevyskytuje se pouze v řeči starších obyvatel venkova, jak by se dalo předpokládat, ale i v hlavním městě prefektury lze na celé řadě míst spatřit nápisy, plakáty nebo billboardy obsahující texty v tomto dialektu, často se jedná o drobné zprávy pro návštěvníky v místních restauracích, např. zavírejte dveře apod.

Cílem této práce je seznámit čtenáře se specifiky kumamotského dialektu a jeho odlišnostmi od standardní japonštiny (*kjócuógo*) z hlediska zvukové stránky jazyka, lexika, gramatiky a zdvořilosti. Práce se zabývá také historickými a zeměpisnými vlivy na podobu dialektu a osvětlí problematiku tzv. severního a jižního kumamotského dialektu.

První kapitola představí různé variety japonského jazyka. Mezi ty patří *hjódžungo*, *kjócuógo*, *čiuógo* a *hógen*. Ve druhé kapitole budou rozděleny japonské dialekty podle různých kritérií. Dále budou popsány jejich odlišnosti ze zvukového, gramatického, lexikálního a zdvořilostního hlediska. Třetí kapitola se zaměří na historii a geografii prefektury Kumamoto. Důraz bude kladen na ty jevy, které mohly mít nebo prokazatelně měly vliv na dnešní podobu dialektu. Čtvrtá kapitola se bude věnovat přímo na kumamotskému dialektu. Obeznámí čtenáře s problematikou severního a jižního dialektu v prefektuře a objasní jednotlivá specifika, která odlišují kumamotský dialekt jak od ostatních dialektů, tak od standardní japonštiny.

Výzkum kumamotského dialektu zaznamenal největší rozvoj v období Šówa po druhé světové válce, tedy v 50. a 60. letech, ale již dříve probíhaly jisté pokusy o jeho zdokumentování. Jednou z nejstarších prací je *Kikuči zokugenkó* od Nagata Naojuki z konce období Edo (1603–1868), která srovnává slova v kjúšúském dialektu a v dialektu regionu Kikuči. Na tento výzkum navazuje dále v období Meidži *Furu hógenšo no cui-sekiteki kenkjú* od Macudy Tadaošiho (vydán až 1978). Tanaka Masajuki napsal v roce 1931 práci *Hógen no seikaku to bunpu*, čímž přispěl k výzkumu kumamotského dialektu.



V roce 1953 publikoval Harada Jošioki *Kumamoto hógen no kenkjú*, kde se zabýval tímto dialektem z diachronního i synchronního hlediska.

Od roku 1950 probíhal také výzkum pod záštitou Kokuricu kokugo kenkjúdžo (Národní institut pro japonský jazyk (NINJAL)) s cílem vytvořit mapu dialektů. Díky tomuto výzkumu došlo k utřídění dostupných materiálů a zároveň byl dialekt v prefektuře prozkoumán více do hloubky. V roce 1962 vznikla společnost Kjúšú hógen gakkai (Společnost pro výzkum kjúšúských dialektů), která se zabývala např. dialektem na ostrovech Amakusa. Dalšími významnými jazykovědci, kteří zkoumali kumamotský dialekt, jsou např. Kamimura Kódži, Kanbe Hirojasu, Macuiči Kjóko, Inegawa Džun'iči a Akijama Šódži.

Nejsouhrnnější prací týkající se kumamotského dialektu je *Kjúšú čihó no hógen* (1983), která se detailně zabývá jak kjúšúským dialektem z obecné roviny, tak i jednotlivými prefekturami a jejich specifiky. Čistě kumamotskému dialektu se věnuje kniha *Kumamoto no hógen* (1991), která je nejen vědeckým rozbořem dialektu, ale také obsahuje řadu rozhovorů s různými obyvateli prefektury, kteří tento dialekt ovládají.

# 1 Variety japonštiny

Základními varietami japonštiny jsou *hjódžungo* 標準語, *kjócuógo* 共通語, *hógen* 方言 a *čuógo* 中央語. Rozdíly mezi nimi a jejich použití budou vysvětleny níže.

*Hjódžungo* i *kjócuógo* mají mnoho společných prvků. Oba jazyky jsou využívány v masmédiích, vzdělávacích institucích a jako prostředek komunikace na veřejnosti. Zatímco ještě před druhou světovou válkou se v této souvislosti hovořilo především o *hjódžungo*<sup>1</sup>, později se dostalo do popředí *kjócuógo*. Z lingvistického hlediska jde o dvě rozdílné variety (Hidaka, 2016: 14).

*Hjódžungo*, tedy standardní jazyk, je definován jako jazyk používaný na celém území dané země (resp. Japonska). Jde o varietu, která představuje normu a často se dává do opozice s dialekty (Hidaka, 2016: 14). Vznikla v období Meidži, kdy bylo potřeba nějakým způsobem unifikovat japonský jazyk, který do té doby existoval pouze v podobě místních dialektů. Podkladem pro tuto varietu se stal tokijský dialekt, ale velké množství výrazů bylo převzato i z kjótského (Šibatani, 1990: 186). První, kdo použil výraz *hjódžungo*, byl jazykovědec Okakura Jošisaburó v roce 1890 (WWW 2). Všeobecně se za model standardního jazyka považovala řeč vzdělané střední třídy z Tokia (Šibatani, 1990: 186).

*Kjócuógo*, společný jazyk, popř. běžný jazyk, se začalo objevovat až po druhé světové válce. Z nadnárodního hlediska jde o společný způsob komunikace pro lidi, kteří nemluví stejným jazykem<sup>2</sup>. Tímto společným jazykem může být např. svahilština pro státy východní Afriky (Hidaka, 2016: 15). V Japonsku jde o prostředek sloužící ke komunikaci mezi různými dialekty a z obecného hlediska může existovat více jeho variant napříč Japonskem. Ačkoliv vychází z *hjódžungo*, zcela mu neodpovídá, často se v něm vyskytují prvky dialektu mluvčího, např. přízvuk apod. (Šibatani, 1990: 186). Přestože mezi *kjócuógo* a *hjódžungo* existují rozdíly, jejich rozlišení není tolik striktní a, jak již bylo řečeno, může docházet k jejich záměně (Hidaka, 2016: 15). V porovnání s dialekty, které se jedinec učí přirozeněji a spíše nevědomky, nutí *kjócuógo* k částečně odlišnému způsobu myšlení (Fudžiwara, 1992: 307).

---

<sup>1</sup> Např. *hjódžungo reikó kjóiku* 標準語励行教育 (Striktní prosazování standardní japonštiny ve vzdělávání).

<sup>2</sup> Tzv. Lingua franca.

Centrální jazyk je jazyk používaný např. vládou v centrální oblasti dané země (WWW 1). V Japonsku se nazývá *čúógo*, a ačkoliv dnes již spíše odpovídá *hjódžungo*, z historického hlediska se velmi měnil. Do roku 794 šlo o narštinu, v období Heian (794–1192), Kamakura (1192–1333) a Muromači (1333–1603) pak o kjótštinu, od období Edo (1603–1868) po současnost se *čúógo* ustálilo na tokijštině. Jak již bylo řečeno výše, tokijská mluva byla do značné míry ovlivněna kjótským dialektem (Hidaka, 2016: 16).

Dialekty, jakožto jazyky jednotlivých regionů, jsou mnohdy v Japonsku chápány jako rodný jazyk daného člověka. Je to jazyk, který se učí jako první a který používá v každodenním životě. Přesto jsou kvůli stále většímu pronikání *kjócuógo* do každodenního života dialekty na ústupu, a to především u mladší generace (Hidaka, 2016: 16).

Dodnes se vedou diskuze o rozdílech mezi dialektem a jazykem, kde dialekt končí a začíná jazyk nebo naopak. Přestože nelze určit jasnou hranici, existují dva hlavní náhledy, podle nichž se můžeme orientovat, a to lingvistický a politický. Z lingvistického hlediska jsou dialekty takové jazyky, které si jsou vzájemně srozumitelné. Např. v Japonsku existují rozdíly v přízvuku, gramatice i slovní zásobě mezi ósačtinou a tokijštinou, ale jejich mluvčí si navzájem rozumí. Naopak okinawština je tokijštině velmi vzdálená až nesrozumitelná, navíc mezi nimi neexistuje ani žádný mezistupeň, který by dorozumění pomohl. Tudíž by okinawština měla být klasifikována jako jazyk. Politický náhled se zaměřuje spíše na skutečné hranice státu a podle toho ustanovuje jednotlivé jazyky. Z tohoto pohledu je okinawština opět japonským dialektem. Opačným příkladem mohou být také románské jazyky jako italština, španělština a portugalština, které si jsou vzájemně srozumitelné, ale jde o rozdílné státy, tudíž se vyčleňují jako jazyky (Kibe, 2014: 10–11).

Bližší budou japonské dialekty představeny v následující kapitole. Pro potřeby práce budou nadále srovnávány s běžným jazykem, *kjócuógo*.

## 2 Japonské dialekty

Dialekty mají v Japonsku velmi dlouhou historii. Až do restaurace Meidži neexistovala japonština, jak ji známe dnes, ale vyskytovala se v podobě místních dialektů. Především z důvodu omezeného pohybu obyvatelstva v období Edo se dialekty vzájemně nemísily a jejich hranici více méně určovala hranice jednotlivých knížectví. Standardní jazyk, tedy *hjódžungo*, vznikl až v období Meidži z tokijského dialektu (viz kapitola 1), i proto dodnes místní dialekty do jisté míry přetrvávají (Kraemerová, 2000: 52).

Dialekty jsou vzájemně srozumitelné, výjimku tvoří dialekty souostroví Rjúkjú, Kagošimy (popř. dialekt Sacugú) a severní části Japonska (sever Tóhoku, Hokkaidó) (Kraemerová, 2000:52). Většina těchto výše zmíněných dialektů je organizací UNESCO považována za vymírající jazyky. Přesněji UNESCO v rámci Japonska hovoří o 8 ohrožených jazycích. Těmi jsou jazyky regionů Hačidžó<sup>3</sup>, Amami<sup>4</sup>, Kunigami<sup>5</sup>, Okinawa<sup>6</sup>, Mijako<sup>7</sup> (ohrožené jazyky), Jaejama<sup>8</sup>, Jonaguni<sup>9</sup> (vážně ohrožené jazyky) a Ainu<sup>10</sup> (kriticky ohrožený jazyk) (WWW 3). Zajímavé je, že přestože jsou v seznamu ohrožených jazyků, za samostatný jazyk je považována pouze ainuština, ostatní se většinou stále klasifikují jako dialekty<sup>11</sup>.

Důležitou teorií, týkající se japonských dialektů, je teorie radiální distribuce nářečních forem, kterou poprvé publikoval Janagita Kunio v roce 1927 (Kibe, 2014: 16). Podle této teorie se změny v jazyce projevují nejprve nejbližší centrální oblasti (Tokio, Kjóto). Odtud se pak pomalu šíří i do zbylých částí Japonska. Z toho důvodu jsou dialekty v centrální oblasti nejpodobnější standardní japonštině a naopak v oblastech jako je ostrov Kjúšú nebo region Tóhoku se zachovalo nejvíce z klasické japonštiny (Suzuki, 2019).

### 2.1 Klasifikace

Japonské dialekty se dají klasifikovat podle různých hledisek. Nejčastěji se ovšem rozdělují podle gramatiky, lexika a zvukové stránky včetně přízvuku.

---

<sup>3</sup> Dialekt ostrovů Hačidžó a Aogašima, které jsou součástí souostroví Izu. Počet mluvčích: cca 8 000.

<sup>4</sup> Dialekt ostrova Amami a sousedních ostrovů (Kikai, Tokunošima, ...). Počet mluvčích: neznámý.

<sup>5</sup> Dialekt severní části ostrova Okinawa a jeho sousedních ostrovů (Okinoerabu, Joron a další). Počet mluvčích: neznámý.

<sup>6</sup> Dialekt centrální a jižní části ostrova Okinawa a jeho sousedních ostrovů. Počet mluvčích: cca 400 000.

<sup>7</sup> Dialekt ostrova Mijako a jeho sousedních ostrovů. Počet mluvčích: neznámý.

<sup>8</sup> Dialekt ostrova Jaejama poblíž Taiwanu. Počet mluvčích: neznámý.

<sup>9</sup> Dialekt ostrova Jonaguni poblíž Taiwanu. Počet mluvčích: neznámý.

<sup>10</sup> Jazyk národnostní menšiny Ainu na ostrově Hokkaidó. Počet mluvčích: 15.

<sup>11</sup> O zařazení jazyků Rjúkjú mezi japonské dialekty se nejvíce zasadil zakladatel moderní dialektologie Tódžó Misao.

Nejznámější je klasifikace podle všeobecných rysů. V tomto případě jsou brány v potaz veškeré aspekty dialektu a pokud dialekty vykazují podobné vlastnosti, řadí se do stejné kategorie. Autorem tohoto rozdělení je Tódžó Misao, který jej publikoval poprvé v roce 1927<sup>12</sup>, konečnou třetí verzi poté v roce 1953 (Kató, 1992: 62). V základu jsou dialekty rozděleny na dvě velké skupiny, a to dialekty souostroví Rjúkjú a dialekty hlavních japonských ostrovů. Ty se dále dělí na západní a východní dialekty a dialekty Kjúšú. Některé z rozdílů mezi posledně zmíněnými typy jsou uvedeny v následující tabulce (Jarimizu, 2016: 30).

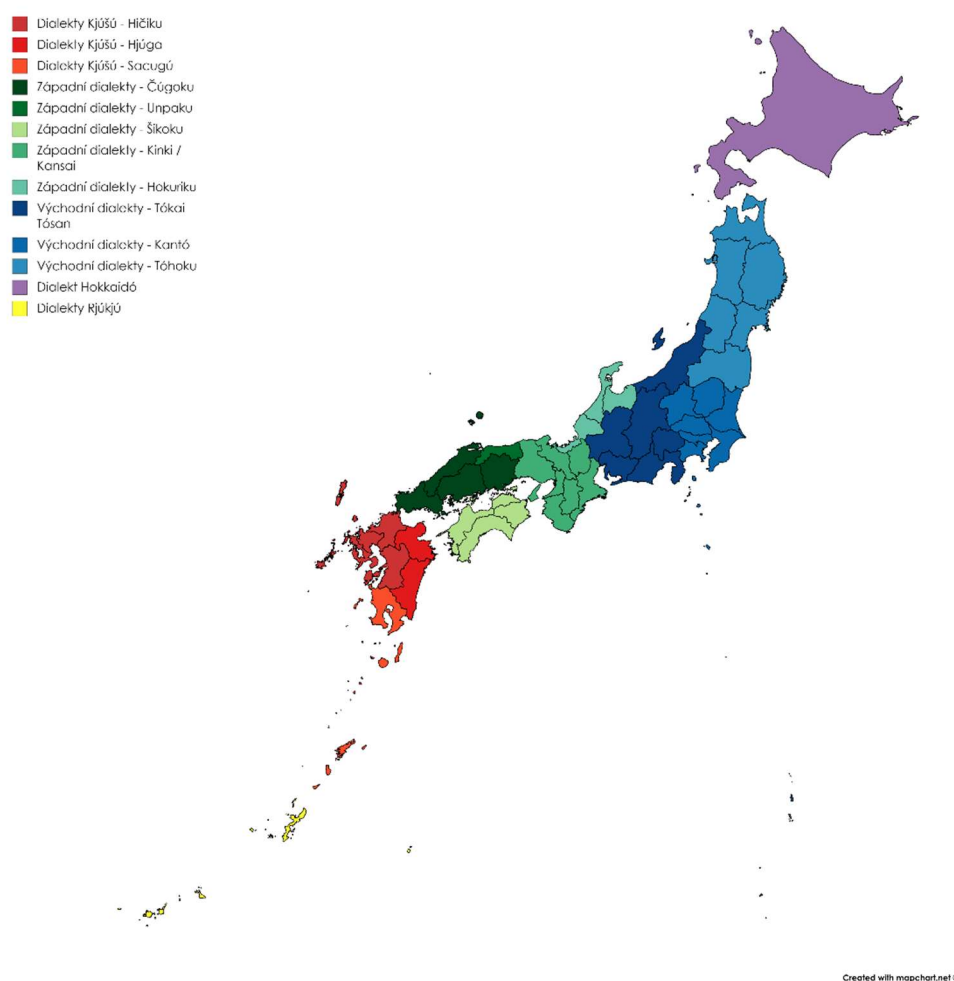
**Tabulka 1** Rozdíly mezi západními, východními a kjúšúskými dialekty

	<b>Západní dialekty</b>	<b>Východní dialekty</b>	<b>Dialekty Kjúšú</b>
<b>Charakter hlásky</b>	sou- Slabá, krátká	Silná, dlouhá	Silná, dlouhá
<b>Zdvojení souhlásek</b>	<i>Kawapuči</i> (川ぶち)	<i>Kawappuči</i> (川っぶち)	<i>Kawapuči</i> (川ぶち)
<b>Rozkazovací způsob samohláskových slo- ves</b>	<i>Mijo, Mii</i> (見よ、見い)	<i>Miro</i> (見ろ)	<i>Mijo, Mii, Miro</i> (見よ、見い、見 ろ)
<b>Přechodník souhlás- kových sloves typu SA</b>	<i>Daite, Dašite</i> (出いて、出し て)	<i>Dašite</i> (出して)	<i>Daite</i> (出いて)
<b>Přechodník adjektiv</b>	<i>Jou</i> (良う)	<i>Joku</i> (良く)	<i>Jou, Juu</i> (良う、ゆう)
<b>Slovníkový tvar ad- jektiv</b>	<i>Nai</i> (無い)	<i>Nai</i> (無い)	<i>Naka</i> (無か)
<b>Vazebné partikule</b>	<i>Nanizo hošii</i>	<i>Nanika hošii</i>	<i>Nanika hošii</i>

<sup>12</sup> V první verzi se dialekty nedělily pouze na východní a západní, ale také na střední, což byly dialekty Tókai tósan a Hokuriku.

(何ぞ欲しい) (何か欲しい) (何か欲しい)

Ale ani v těchto menších celcích se nejedná o jednotné dialekty a mohou se dále dělit. Na ostrově Kjúšú tvoří tři skupiny, a to Hičiku, Hóniči a Sacugú. Mezi západní dialekty patří Čúgoku hógen, Unpaku hógen, Kinki hógen, Šikoku hógen a Hokuriku hógen. Východní zahrnují Tókai tósan hógen, Kantó hógen, Tóhoku hógen, Hokkaidó hógen (Jarimizu, 2016: 31). Kató (1992: 63) k nim přiřazuje i Hačidžódžima hógen.



**Obrázek 1** Mapa rozdělení dialektů podle všeobecných rysů

Z hlediska zvukové podoby lze hovořit o 7 druzích dialektu. Na rozdíl od všeobecného rozdělení ale nelze stanovit přesnou oblast, kde se daný typ vyskytuje a dialekty tak často spadají do dvou i více kategorií (viz tab. 2) (Jarimizu, 2016: 30–32).

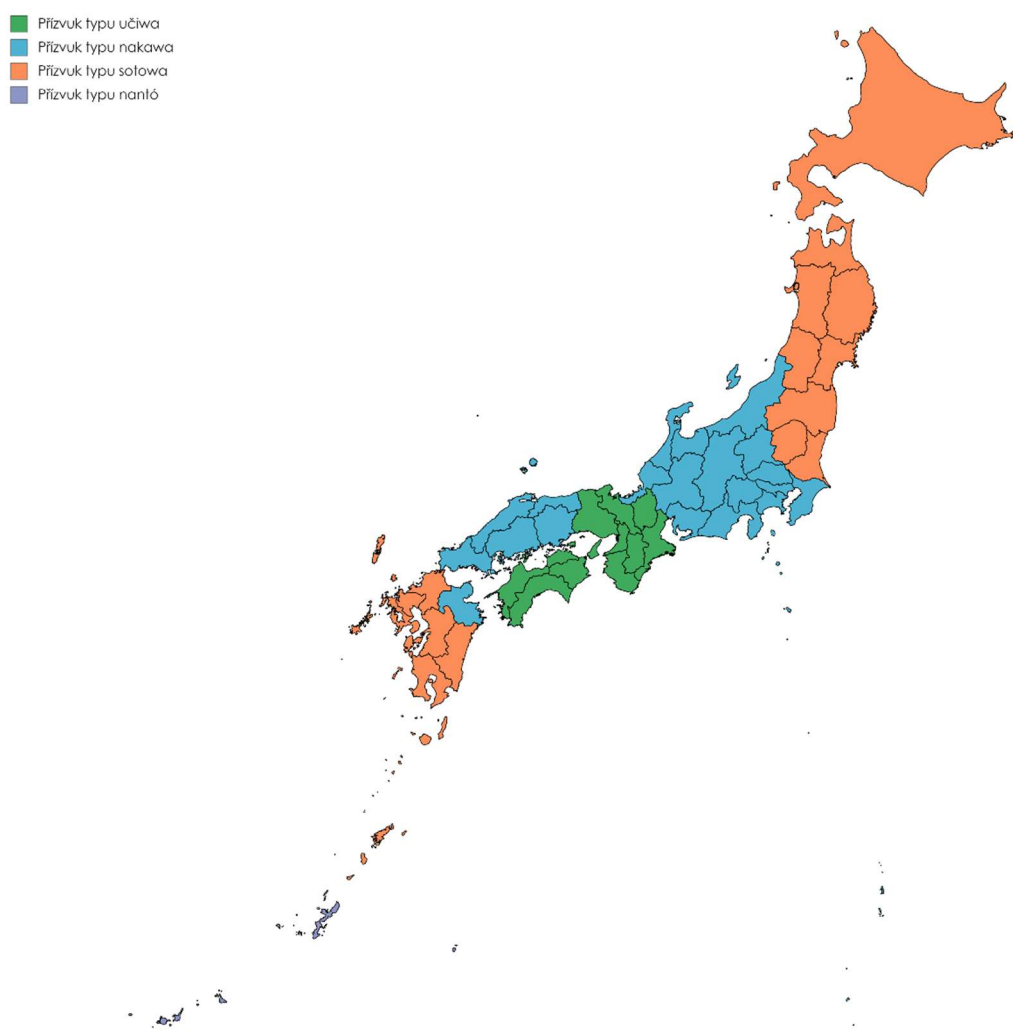
**Tabulka 2** Rozdělení dialektů podle zvukové stránky

Fonetická charakteristika	Oblast
---------------------------	--------

Dialekty se střední samohláskou ( <i>zúben</i> )	Hokkaidó, Tóhoku, Okinawa, Amami
Dialekty rozlišující <i>dži, dži, dzu, zu</i> ( <i>Jocugana</i> )	Nagasaki, Saga, Óita, Kagošima, jižní část Šikoku, část Nary
Dialekty se slovy končícími na souhláskovou móru	Nagasaki, Kagošima
Dialekty s hojně zastoupenou souhláskou <i>p</i>	Okinawa, Amami
Dialekty s nevýraznou devokalizací	Čúgoku, Kansai, Hokkaidó, sever Tóhoku
Dialekty se zvuky řady <i>ga</i> <sup>13</sup>	Kjúšú, Čúgoku, západ Šikoku, jih Tóhoku, Rjúkjú
Dialekty s nabytím znělosti uprostřed nebo na konci slova v řadách <i>ka</i> a <i>ta</i>	Hokkaidó, Tóhoku

Při dělení podle typu přízvuku jde především o to, kolik druhů přízvuku může slovo určité délky mít. To se často odvíjí podle slov z klasické japonštiny, především z období Heian. Nejvíce druhů je zachováno v oblasti Kinki a Šikoku, kde si např. dvoumórová slova, která měla v období Heian až 5 různých přízvuků, zachovala do dnešní doby 4 druhy. Tento typ dialektu je označován za *učíwa* 内輪. Čím dále od tehdejšího hlavního města Kjóta, tím více se druhy přízvuku ztrácely. Dalším typem je *nakawa* 中輪, který zahrnuje Čúgoku, Kantó a prefekturu Óita. Posledním typem na hlavních japonských ostrovech je dialekt *sotowa* 外輪, kam spadá celé Kjúšú mimo prefekturu Óita, dále Unpaku, Tóhoku a Hokkaidó. U těchto dialektů došlo k největšímu zjednodušení. Speciálním druhem jsou dialekty souostroví Rjúkjú, kterým se v tomto případě říká dialekty *nantó* 南島 (Jarimizu, 2016: 32–33).

<sup>13</sup> Jde o dialekty, které vyslovují souhlásku např. v móře *ga* ve slově *kagami* jako [g], zatímco ve zbytku Japonska se vyslovuje jako [ŋ] (Kibe, 2014: 35).

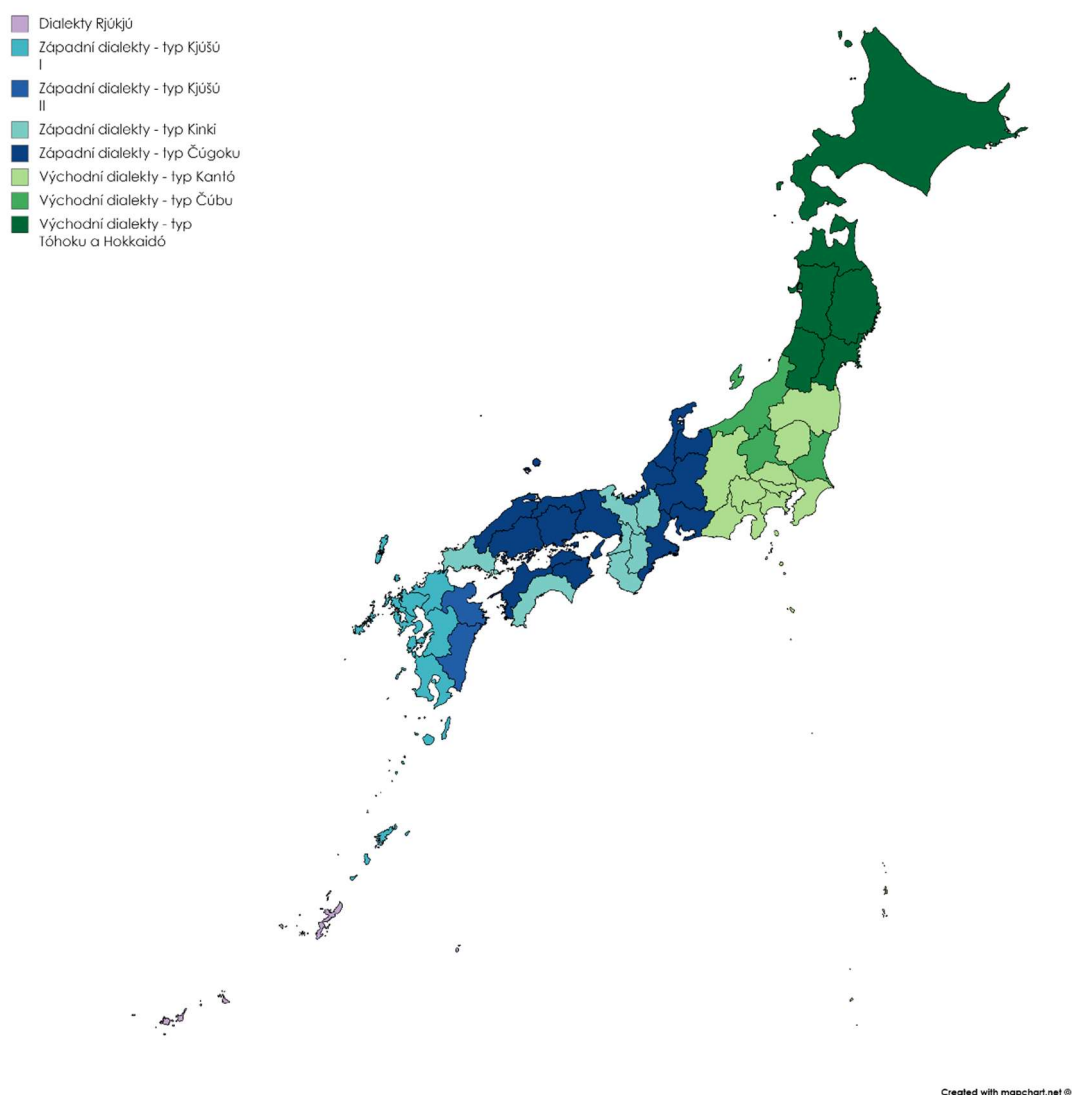


Created with mapchart.net®

**Obrázek 2 Rozdělení dialektů podle přízvuku**

Gramatické hledisko je podle různých dialektologů (Ušijama, Tódžó) nejměrodatnější. Podle tohoto kritéria se dialekty dělí pouze na tři hlavní kategorie – Rjúkjú, západní a východní dialekty, přičemž do západních dialektů patří dialekty oblastí Kjúšú, Čúgoku a Kinki. Do východních pak oblasti Kantó, Čúbu a Tóhoku. Zajímavé je, že v tomto případě, i v případě lexikálního hlediska, se region Čúbu řadí mezi východní dialekty, zatímco u všeobecného hlediska bývá řazen mezi západní (Jarimizu, 2016: 33–35).



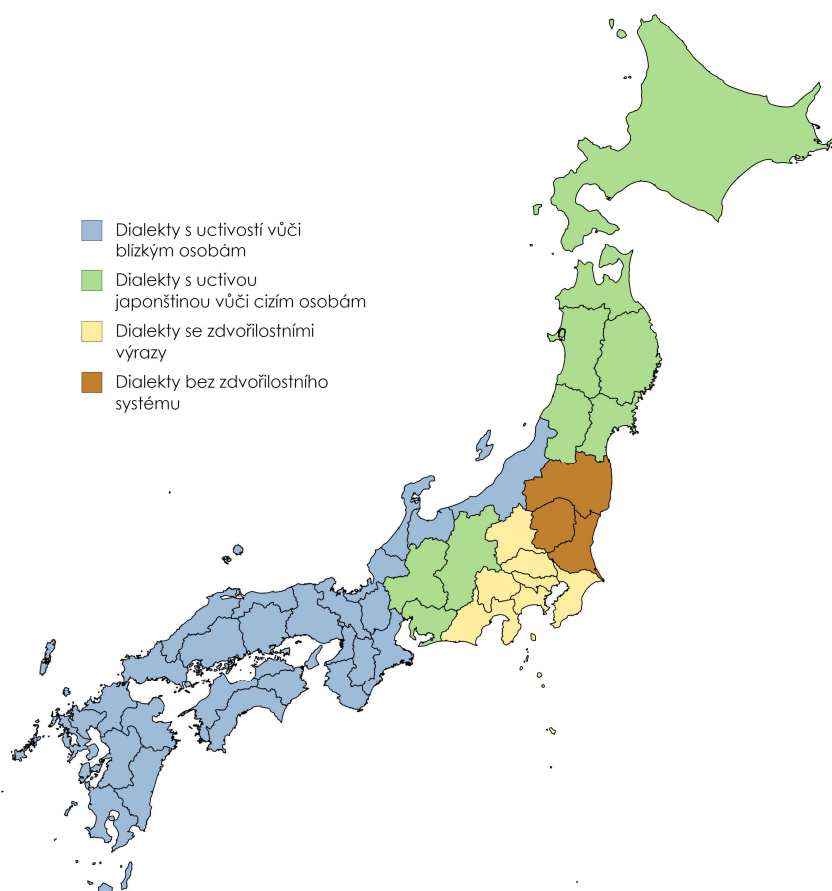


**Obrázek 3 Klasifikace podle gramatického hlediska**

Dalším častým hlediskem klasifikace bývá výše zmíněné lexikum. Opět jde o tři kategorie – Okinawa, západní dialekty a východní dialekty. Mezi východní patří dialekty oblastí Tóhoku, Tóčúbu a Kantó. Do západních potom Kjúšú, Čúgoku, Šikoku, Kinki a Hokuriku (Jarimizu, 2016: 34–35).

Protože zdvořilá japonština existuje i v dialektech, dá se také použít jako klasifikační hledisko. Nejčastěji se mluví o čtyřech typech – dialekty s tzv. *Miuči sonkei hjógen* 身内尊敬表現, *Taša sonkei hjógen* 他者尊敬表現 nebo *Teinei hjógen* 丁寧表現 a dialekty bez zdvořilé japonštiny. *Miuči sonkei hjógen* obsahuje výrazy vyjadřující zdvořilost vůči rodičům, prarodičům a jiným blízkým osobám. Spadají sem dialekty Kjúšú, Čúgoku, Kinki, Hokuriku a Šikoku. *Taša sonkei hjógen* má pouze zdvořilost vůči lidem mimo

blízký okruh. Do této kategorie spadají prefektury Gifu, Nagano, Aiči a region Tóhoku. Dialekty typu *Teinei hjógen* tvoří Šizuoka, Jamanaši, Tókjó, Kanagawa, Čiba, Gunma a Saitama. Zdvořilá japonština úplně chybí v Ibaraki, Točigi a Fukušimě (Jarimizu, 2016: 35–36).



Obrázek 4 Rozdělení dialektů podle zdvořilosti

## 2.2 Fonetické odlišnosti

### 2.2.1 Samohlásky

*Kjócuógo* disponuje pěti samohláskami, které jsou slabikotvorné. Souhlásek je v japonštině relativně málo a tvoří spolu se samohláskami nejčastěji otevřené slabiky (Óno, 2016: 123), díky čemuž je tento jazyk libozvučnější.

Samohlásky jsou, stejně jako v češtině, *a*, *e*, *u*, *e* a *o*, ale tento počet ani podoba nemusí nutně platit i v jednotlivých dialektech. Podle počtu samohlásek se mohou dialekty dělit na dialekty se třemi až osmi samohláskami. Nejméně se jich vyskytuje na některých ostrovech souostroví Rjúkjú (např. Jonaguni, Okinawa), nejvíce v oblasti Aiči. Ostrov Kjúšú, západní a střední část Honšú má spíše tendenci zachovávat 5 samohlásek

(Óno, 2016: 124–125). Větší počet konsonant se nachází např. v prefektuře Niigata (5–7 samohlásek) nebo ve městě Nagoja (8 samohlásek) (Kibe, 2014: 33)

Japonské *u* je spíše poloretné [u]. Ale i jeho výslovnost se v dialektech mění. Západní Japonsko se přiklání spíše k zaokrouhlené výslovnosti, zatímco východní Japonsko používá výslovnost polozaokrouhlenou (Óno, 2016: 125).

Dalším specifíkem jsou střední samohlásky. Dialektům s tímto typem vokály se říká *zúzuben*. Jde o samohlásky, které nemají jasnou výslovnost jako přední nebo zadní, ale inklinují spíše ke středu. Mezi takové patří *i* a *u*, ve fonetickém zápise [i] a [ü]. Tento jev nalezneme např. u dialektů Tóhoku, Hokuriku, Izumo a dalších. Dochází k přibližování výslovnosti *ši*, *dži*, *či*, a *su*, *zu* a *cu*, což může vést k úplnému vymizení rozdílu mezi nimi (Óno, 2016:125). Takže např. *suši* a *susu* se vyslovuje jako [süsü], *cuči* a *čiči* jako [tsüdzü] apod.

Dialekty se rovněž liší výslovností dvojhásek. Např. *ei* ve slově *sensei* je na Kjúšú a Šikoku vnímáno jako dvojhláska [ei], zatímco v Tokiu jde o dlouhou samohlásku [e:]. Na severu Japonska se mění výslovnost *i* u dvojhásky *ai* na [ɛ:] nebo [æ:] (赤い akai → [akɛ: ~ akæ:]) (Óno, 2016: 127). Dvojhláska [oi] se na Kjúšú, většině regionu Čúgoku a v Tóhoku vyslovuje jako [e:] nebo [e] (Kibe, 2014: 33).

V tomto ohledu tvoří speciální skupinu dialekty souostroví Rjúkjú. Mimo výše zmíněné změny také dochází k přeměně polootevřených samohlásek na zavřené (popř. otevřené). Tyto dialekty lze rozdělit do 5 skupin podle ostrovů – Amami, Okinawa, Mijako, Jaejama a Jonaguni. Při srovnání jejich výslovnosti získáme následující údaje (Óno, 2016: 128).

**Tabulka 3 Srovnání výslovnosti samohlásek na souostroví Rjúkjú**

<b>Samohláska</b>	<b>Příkladové slovo</b>	<b>Amami</b>	<b>Okinawa</b>	<b>Mijako</b>	<b>Jaejama</b>	<b>Jonaguni</b>
<b>I</b>	<i>muši</i> (虫)	[muʃi]	[muʃi]	[musi]	[musi]	[mutʃi]
<b>E</b>	<i>mame</i> (豆)	[mamí]	[ma:mi]	[mami]	[mami]	[mami]

<b>A</b>	<i>jama</i> (山)	[jama]	[jama]	[jama]	[jama]	[dama]
<b>O</b>	<i>kumo</i> (雲)	[k'umu]	[kumu]	[fum]	[ɸumu]	[mmu]
<b>U</b>	<i>kugi</i> (釘)	[k'ugi]	[kudz̥i]	[fugi]	[ɸuɴ]	[kugi]

Z této tabulky lze odvodit, že samohlásky *a* a *u* se sice mohou měnit v závislosti na předcházející souhlásce, ale samy o sobě se nemění. Naopak samohlásky *i*, *e* a *o* se mohou postupně měnit na jiné samohlásky. Tomuto jevu se říká *sanboinka* 三母音化, tedy změna na tři samohlásky, a to samohlásky *a*, *i* a *u*<sup>14</sup>. Jejich výslovnost se však stále může v závislosti na regionu Rjúkjú měnit (Óno, 2016:128).

### 2.2.2 Souhlásky

Souhlásky prošly složitým historickým vývojem, díky čemuž se v některých dialektech zachovala starší výslovnost, nicméně i dnes můžeme vypořádat nové změny.

Nejnámější zachovalá starší výslovnost se týká tzv. *jocugany* (四つ仮名), tedy čtyř grafémů kany, které se historicky reprezentovaly jako odlišné móry, じ, ぢ, づ a ず, avšak dnes se již vyslovují pouze [dži] a [zu] a původní vzájemná opozice (じ, ぢ a づ, ず) zmizela. Ještě v období Muromači ale můžeme nalézt křesťanské spisy, kde jsou přepsány jako *ji*, *gi*, *zu* a *zzu*, tudíž tehdy musel být rozdíl ve výslovnosti slyšitelný. Dnes opozici nalezneme pouze v dialektech Šikoku (prefektura Kóči) a Kjúšú (prefektura Kagošima a Mijazaki). V těchto dialektech jsou じ a ず frikativy a ぢ a づ afrikáty s přední nazálou (Óno, 2016: 129).

Tabulka 4 Srovnání výslovnosti slov s *jocuganou* v dialektu Kóči

<i>fudži</i> 富士	[ɸuʒi],	<i>fudži</i> 藤	[ɸu̇dʒi]
<i>suzuri</i> 硯	[suzuri]	<i>cudzumi</i> 鼓	[tsu̇dzumi]

<sup>14</sup> Samohlásky *e* se mění na *i*, samohlásky *o* na *u*.

Na rozdíl od じ a ぢ zůstává ještě někdy zachována opozice ず a づ, čemuž se říká *miccugana* 三つ仮名 (Óno, 2016: 129).

Dále se v dialektech Tóhoku a Izumo zachovala řada fa. Podobně jako u *jocugany*, i tuto řadu lze doložit křesťanskými spisy, v nichž se vyskytují přepisy jako *fana* (květina), *fito* (člověk), *foxxi* (chtít) atd. V dialektu Kitaó (Tóhoku) dochází ke změně výslovnosti slov *haiša* (zubař) na [ɸaeʃa], *hjakušó* (rolník) na [ɸegũʃo] a *hicudži* (ovce) na [ɸĩtsĩdʒĩ]. V dialektech Rjúkjú se tato stejná řada přiblížila více výslovnosti p. Můžeme tak zaslechnout slova jako [pana] (květina) a [puni] (kost) (Óno, 2016: 129).

Poslední zachovalou starou výslovností je tzv. *gójóon* 合拗音, který v japonštině od období Edo neexistuje. Jde o slabiku *kwa*, která se používala pro čtení starých znaků. V křesťanských spisech byla přepisována jako *qua* nebo *gua* (*quanbacu* 関白, *guaicocu* 外国). Zachovala se v dialektech Tóhoku a Kjúšú a přenesla se ze čtení sinojaponských slov také na některá japonská slova (Óno, 2016: 130).

**Tabulka 5 Výslovnost vybraných slov s *gójóon* v oblasti Kjúšú a Tóhoku**

<i>kaši</i> (菓子, sladkost)	[kwaʃĩ]
<i>gantán</i> (元旦, Nový rok)	[gwantán]
<i>kuwa no ki</i> (桑の木, moruše)	[kwanoki]
<i>kuwanai</i> (食わない, nejí)	[kwanɛ]

Kromě těchto starých změn dochází také k mnohým novým změnám. Jednou z nich je změna neznělé konsonanty na znělou. Tento druh změny nalezneme např. v Tóhoku, kde probíhá u řady *ka* a *ta* (猫 [nego], 男 [odogo], 土地 [todzi]) (Óno, 2016: 130).

Podobně se pak také může nazalizovat znělá konsonanta v poslední móře. K řadám *da*, *za* a *ba* se vkládá přední nazála (窓 [ma~do], 風 [ka~dze], 鍋[na~be]) a řada *ga* se mění na nazály (鏡 [kaŋami]) (dialekt Tóhoku). V dialektech prefektur Kóči a Tokušima na Šikoku se však i u řady *ga* může vyskytnout přední nazála (Óno, 2016: 130).

Některé dialekty se vymykají nejen z hlediska výslovnosti samohlásek nebo souhlásek, ale také tím, že nesegmentují slova na móry, nýbrž na slabiky. Takovým dialektům se říká bezmórové, případně slabičné dialekty a patří mezi ně dialekt prefektury Kagošima a dialekt Kitaó. U těchto dialektů dochází k oslabení samostatnosti móry při vázání a tak např. *gakkó* (ve standardní japonštině čtyřmórové slovo) se rozděluje na *gak* – *kó*, tedy 2 slabiky (Óno, 2016: 130).

### 2.3 Přízvuk

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1, dialekty se dají podle přízvuku rozdělit na dialekty *učiwa*, *nakawa*, *sotowa* a *nantó*. To však není jediné možné označení těchto přízvuků. Jednotlivé druhy přízvuku budou blíže objasněny níže.

Přízvuk se u jednotlivých jazyků liší podle melodie (resp. klesání a stoupání), anebo důrazu (resp. síly) na slově nebo slabice. Japonština patří mezi tzv. *pitch accent* jazyky, přízvuk se tedy liší podle výšky tónu. Naopak např. v angličtině se liší podle důrazu, takže jde o tzv. *stress accent*. Některé jazyky (např. korejština) se podle tohoto systému definovat nedají (Kibe, 2016: 133–134).

Základním dělením druhů přízvuků je na tokijský a kjótský přízvuk, o nichž se někdy tvrdí, že jsou zcela opačné. Typickým příkladem je slovo *haši*. V tokijském dialektu je slovo *haši* (橋, most) s přízvukem LH a *haši* (箸, hůlky) HL. V kjótském je to právě naopak, takže most je HL a hůlky LH. Toto pravidlo ovšem neplatí nutně ve všech případech (Kibe, 2016: 134).

Tokijský přízvuk (*nakawa*) je definován pozicí začátku poklesu. Podle toho, na které móře daný pokles probíhá, můžeme tento přízvuk rozdělit na několik druhů. Počet přízvuků je vždy o jeden více, než je počet mór ve slově. Např. třímórové slovo má 4 druhy přízvuku – *hiraitagata* (平板型), *odakagata* (尾高型), *nakadakagata* (中高型) a *atamadakagata* (頭高型). *Hiraitagata* nemá pokles (*sakura* 桜 LHH), ani pokud následuje partikule. *Odakagata* má pokles na konci slova, resp. na partikuli, která následuje (*otoko ga* (男が) LHHL). U *nakadakagata* pokles následuje po druhé móře (*kokoro* (心) LHL) a u *atamadakagata* po móře první (*kabuto* (兜)HLL). Občas slova mohou vykazovat znaky vzestupu, ale v takovémto případě jde spíše o intonaci než přízvuk (Kibe, 2016: 134).

Kjótský přízvuk (popř. kinki přízvuk, *učiwa*) je typický tím, že čím více móra dané slovo má, tím více je možných typů přízvuků. Je jich tedy mnohem více než u tokijského dialektu. Tento přízvuk navíc nelze rozlišit pouze podle pozice poklesu, důležité je také, jakým způsobem dané slovo začíná. Buď začíná výš a stejně i pokračuje (*sakura* (桜) HHH, *futari* (二人) HHL), tento jev se označuje jako *hirasusumišiki* 平進式, nebo začne níž a poté až stoupá (*usagi* (ウサギ) LLH, *kabuto* (兜) LHL), což se nazývá *džóšóšiki* 上昇式 (Kibe, 2016: 135). Poté dělení pokračuje obdobně jako u tokijského přízvuku.

Ačkoliv velkou část Japonska zabírají dialekty s přízvukem kjótského nebo tokijského typu, existují i jiné. Jedním z nich je kagošimský (sacugúský) přízvuk. Ten se od výše zmíněných liší nejvíce. Nemá na něj vůbec vliv délka slova a po partikuli může i klesat i stoupat (*niwa ga* (庭が) LHL, *sakura ga* (桜が) LLHL vs. *jama ga* (山が) LLH, *otoko ga* (男が) LLLH). Tento přízvuk se tedy dělí na dva druhy na základě toho, která móra je ve slově vysoká. *A-kata* je přízvuk, kdy je druhá móra od konce vysoká, např. u slov *sakura* (桜), *tomodači* (友達). *B-kata* je přízvuk, kdy je vysoká první móra od konce, např. u slov *te* (手), *jama* (山), *otoko* (男), *kaminari* (雷). Toto rozdělení platí pro dialekt města Kagošima, neplatí však nutně pro celý kagošimský dialekt. Kagošimský přízvuk se dá definovat jako *N-kei* přízvuk, kdy N je proměnná jednotka. Ve městě Kagošima je tedy *nikkei* přízvuk (tj. dvoudruhový). Ve městě Mijazaki se vyskytuje jako *ikkei* přízvuk (tj. jednodruhový) a na některých ostrovech, které jsou součástí prefektury Kagošima, se vyskytuje *sankei* přízvuk (tj. třídruhový) (Kibe, 2016: 137).

**Tabulka 6 Srovnání přízvuku u dvoumórových slov a při použití s partikulí *ga* (Kibe, 2014: 37)**

	<i>hana</i> 鼻	<i>haši</i> 橋	<i>hana</i> 花	<i>haši</i> 箸	<i>aki</i> 秋
Aomori	LH / LLH	LH / LLH	LH / LHL	HL / HHL	HL / HHL
Tókjó	LH / LHH	LH / LHL	LH / LHL	HL / HLL	HL / HLL
Kjóto	HH / HHH	HL / HLL	HL / HLL	LH / LLH	LH / LHL
Kagošima	HL / LHL	HL / LHL	LH / LLH	LH / LLH	LH / LLH

Existují také dialekty, u nichž přízvuk nijak nerozlišuje význam slova. Výše zmíněné slovo *haši* se dvěma významy by se v takovém případě vyslovovalo v obou případech stejně. Dialektu s absencí přízvuku se říká *muakusento* (無アクセント), tedy bezpřízvukový. Ten se vyskytuje v prefekturách na Kjúšú (Saga, Kumamoto, Mijazaki) a v Tóhoku (Mijagi, Fukušima, Ibaraki). Dříve se mu také říkalo *ikkei* přízvuk, nicméně kvůli použití stejného termínu u kagošimského přízvuku se od tohoto označení upustilo (Kibe, 2016: 139).

## 2.4 Gramatické odlišnosti

### 2.4.1 Ohýbání

V *kjócuógo* je ohýbání slov běžným jevem. Týká se ohebných slovních druhů, tedy sloves, adjektiv a spony.

Slovesa se v *kjócuógo* časují tak, že kořen zůstává nezměněn, na něj se napojuje časovatelné sufixy, na které se dále napojují další gramatické prostředky. Kořen má maximálně pět, potažmo šest, forem, na něž se tyto časovatelné sufixy napojují. V japonštině se nazývají *mizenkei* 未然形 (1. slovesný základ, imperfektní tvar), *renjókei* 連用形 (2. slovesný základ, adverbální tvar), *šúšikei* 終止形 (3. slovesný základ, koncový nebo slovníkový tvar), *rentaikei* 連体形<sup>15</sup> (3. slovesný základ, atributivní nebo adnominální tvar), *kateikei* nebo *izenkei* 假定形・已然形 (4. slovesný základ, podmínkový tvar) a *meireikei* 命令形 (5. slovesný základ, rozkazovací tvar) (Arimoto, 2016: 155–156).

Japonská slovesa se dají rozdělit do tří velkých skupin, a to *godan kacujó kei* 五段活用形 (slovesa s pětistupňovým ohýbáním)<sup>16</sup>, *ičidan kacujó kei* 一段活用形 (slovesa s jednostupňovým ohýbáním)<sup>17</sup>, a *henkaku kacujókei* 変格活用形 (nepravidelná slovesa) (Arimoto, 2016: 156). Další možností rozdělení je na pět skupin, kde zůstávají slovesa s pětistupňovým ohýbáním, ale rozlišují se slovesa s horním jednostupňovým ohýbáním

---

<sup>15</sup> Tento tvar je stejný jako předchozí.

<sup>16</sup> Někdy také jako *šiondóši* 子音動詞 (souhlásková slovesa).

<sup>17</sup> Někdy také jako *boindóši* 母音動詞 (samohlásková slovesa).



(上一段活用形) a dolním jednostupňovým ohýbáním (下一段活用形). Nepravidelná slovesa se v tomto případě dělí na nepravidelná slovesa řady *ka* a *sa* (Arimoto, 2016: 161).

V dialektech se však toto časování a rozdělení sloves může výrazně měnit. Dialekty se pak dají rozdělit do skupin od 3 po 7 druhů sloves. Ze standardní japonštiny vymizelo v období Edo horní a dolní dvojstupňové ohýbání (上二段活用形 a 下二段活用形) (Arimoto, 2016: 161), které je ještě pozorovatelné u některých dialektů (např. dialekty Kjúšú<sup>18</sup> a poloostrova Kii). Dále se místo pětistupňového ohýbání standardní japonštiny zachovalo čtyřstupňové ohýbání (四段活用形) známé z klasické japonštiny. Nejméně je těchto druhů zachováno v západní a střední části Japonska. Oblast Kansai, Kantó, Tóhoku a Hokkaidó má zachované 4 druhy sloves (jednotné horní jednostupňové a horní a dolní dvojstupňové jako první druh, dále čtyřstupňové a nepravidelná slovesa řady *ka* a *sa*). V prefekturách Aomori, Akita a Fukušima se zachovaly pouze tři druhy ohýbání. Nejvíce druhů se zachovalo na Kjúšú, převážně na západním pobřeží, např. prefektuře Óita jich je zachováno sedm (horní jednostupňové, horní dvojstupňové, dolní dvojstupňové, čtyřstupňové a nepravidelné ohýbání sloves řady *ka*, *sa* a *na*) (Arimoto, 2016: 158).

Mimo obecné druhy sloves dochází také k rozdílům tvoření minulého tvaru<sup>19</sup>. V *kjóćúgo* se na redukovaný kmen slovesa napojuje sufix *-ta*. V dialektech se mění minulý tvar třemi způsoby eufonizace (音便), těmi jsou nazalizace (撥音便), prodloužení (長音便) a změna na *i* (イ音便, *i onbin*). Rozdíly jsou viditelné po celém Japonsku. Nazalizace se projevuje např. v prefektuře Nagasaki, kdy se sloveso *susugu* (濯ぐ, vymýt) mění ze standardního *susuida* na *susunda* nebo *susuda*<sup>20</sup>. Prodlužování jasně udává hranici mezi východními a západními dialekty. Zatímco ve východním Japonsku je standardní minulý tvar slovesa *kau* (買う, koupit) tvar *katta*, v západním se často vyskytuje ve variantě *kóta*. Obdobně sloveso *dasu* (出す, vyjmout, podat, vytáhnout) tvoří v minulém čase tvar *dašita* ve standardní japonštině, zatímco na Kjúšú, v Čúgoku a v Čúbu se běžně vyskytuje *daita* nebo *daeta* (*i onbin*). V některých případech bývají zachované

<sup>18</sup> Větší tendenci zachovat dvojstupňové ohýbání vykazuje spíše západní Kjúšú, zatímco na východě, převážně u kratších slov, se mění na jednostupňové (Arimoto, 2016: 161).

<sup>19</sup> Někdy může být ovlivněn i přechodníkový tvar.

<sup>20</sup> V tomto případě dochází k redukci slabičného n.

také původní tvary z klasické japonštiny, které byly v *kjócuigo* geminovány. Např. v dialektu Izumo se stále vyskytuje tvar *ikita* od slovesa *iku* (行く, jít) (Arimoto, 2016: 159).

Dále v některých dialektech (převážně dialekty Kjúšú a Tóhoku) dochází ke změnám časování jednostupňových sloves na pětistupňová. Tedy např. sloveso vidět *miru* (見る) má v záporu podobu *miran* (nevidět), ačkoliv by podle standardního časování jednostupňových sloves měl mít pouze tvar *min* (nevidět), v minulém čase pak podobu *mitta* (viděl) (Arimoto, 2016: 161–162).

Stejně jako u sloves se ohýbání v dialektech liší i u adjektiv. Např. v oblasti Tóhoku a Kjúšú se mohou měnit i kořeny adjektiv. Např. *takai* (高い, vysoký) se může vyskytovat ve tvaru *také* (たけー), kdy je kořenem *take*. V přechodníkovém tvaru se někdy používá jako *takóte* (たこーて) a kořenem se stává *tako*. Z toho se poté odvozují i minulé tvary jako *takekatta* (たけかった) a *takokatta* (たこかった) (Arimoto, 2016: 162).

V některých dialektech (např. Okinawa) byly také zachovány tzv. *kakarimusubi* (係り結び) (Arimoto, 2016: 162) z klasické japonštiny, což jsou výrazy, které místo běžného koncového tvaru vyžadují odlišný tvar ohebného výrazu v predikátu (Klíma, 2012: 94), např. adnominální tvar místo koncového tvaru.

#### Příklad:

1. ちちぐとうどう やる。(聞き惚れる)

*Čičigutó dó jaru.*

„Snažně poslouchá.“

#### **2.4.2 Pádové partikule**

Jelikož jsou ve standardní japonštině substantiva neohebná, vyjadřují se pády pomocí partikulí. Dá se jimi vyjádřit osm, resp. deset pádových vztahů. Těmi jsou nominativ (partikule *ga* (が)), akuzativ a objektiv (partikule *o* (を)), dativ (partikule *ni* (に)), ablativ

(partikule *kara* (から)), lokativ (partikule *ni* (に)), allativ (partikule *e* (へ)), instrumentál (partikule *de* (で)) a genitiv s posesivem (partikule *no* (の)) (Sasaki, 2016: 166).

V dialektech se tyto pádové partikule mohou lišit, ať už odlišným systémem nebo také jednotlivými prvky. Lišit se mohou také pravidla, podle nichž se tyto partikule užívají. Např. u dialektů, které běžně rozlišují ablativ partikulí *kara* (から) a dativ partikulí *ni* (に), může dojít k rozdílům v pasivních konstrukcích. Zatímco ve většině Japonska se používá dativní partikule *ni* (に), na Kjúšú nebo v Jamagatě se používá spíše ablativní partikule *kara* (から) (Sasaki, 2016: 166).

V oblasti Kantó a Kinki zůstává inventář partikulí více méně stejný jako u standardní japonštiny. V dialektech Tóhoku, Kjúšú a Rjúkjú se vyskytují partikule, které ve standardní japonštině nenajdeme. Jedná se např. o směrovou partikuli *sa* (さ)<sup>21</sup>. Dalšími příklady jsou partikule *ge* (げ) (dativ) v prefekturách Čiba, Saitama, Ibaraki a Točigi nebo *sáni / ši* (さーに・し) na souostroví Rjúkjú (Sasaki, 2016: 167). V některých dialektech také dochází ke slučování partikulí. Např. opět v prefekturách Čiba, Saitama a Ibaraki se vyskytuje partikule *gani* (がに), která se užívá pro původce děje. Původně šlo o partikule *ga* (が) (posesivum) a *ni* (に) (lokativ) (Sasaki, 2016: 168).

Ačkoliv se v běžné japonštině užívají partikule *ga* (が), pro vyjádření nominativu a akuzativu, v některých dialektech, např. Tóhoku, se podmětná partikule vynechává. Dialekty Kjúšú a Rjúkjú rozlišují dva druhy podmětných vět podle významu. Ten je rozlišen právě různými partikulemi. Typickým představitelem těchto dialektů je kumamotský dialekt. Ten užívá partikule *ga* (が) v případě, že jde o podmět předmětné věty nebo o podmět podmětné věty, která vyjadřuje vlastní vůli podmětu, a partikule *no* (の) v případě, že jde o podmět přívlastkové věty nebo podmět podmětné věty, která ale nevyjadřuje vůli podmětu (Sasaki, 2016: 169).

---

<sup>21</sup> Vznikla z výrazu *さまへ* nebo *さまに*.

Partikule *ga* (が) se v dialekttech nemusí používat pouze pro vyjádření podmětu. Často se vyskytuje také ve funkci posesivu. Původ tohoto jevu lze nalézt v přívlastkovém použití, kde se běžně partikule *ga* (が) a *no* (の) zaměňují. Zástupcem takového dialektu je např. dialekt Mizukaidó (Sasaki, 2016:170–171).

### 2.4.3 Čas a vid

Ve standardní japonštině se čas a vid vyjadřují pomocí slovesných sufixů nebo slovesným rozšířením např. neohebnou složeninou nebo pomocným slovesem. Co se týče dialektů, vzniká veliký rozdíl mezi východními a západními dialekty (Oki, 2016: 174–175).

V západních dialekttech lze vyzorovat dva časy, které ve východních nenalezáme. Jsou vyjádřeny sufixy *joru* (よる), vyjadřující průběhový čas a nedokonavý vid, a *toru* とる vyjadřující perfektum a vid dokonavý (viz podkapitola 4.4.3). V různých západních dialekttech ovšem mohou mít lehce odlišné podoby jako *jó* (よー), *tó* (とー), *čoru* (ちよる) apod. Oba sufixy mohou být použity i ve velmi subjektivním kontextu. *Joru* se používá i v případě, kdy mluvčí předpokládá, že se něco co nevidět stane. *Toru* zase může značit úsudek na základě výsledku, který je mluvčímu zřejmý (Oki, 2016: 175–176).

Naopak ve východních dialekttech bývá používáno, stejně jako ve standardní japonštině, pomocné sloveso *-iru* (ゝる), jež značí jak průběh tak perfektum. Jednotlivá slovesa pak neodpovídají oběma možnostem, je však pevně dané, který z těchto časů se jich týká (Oki, 2016: 177–178). Slovesa se tak dají rozdělit do dvou kategorií podle toho, zda je dokončení dané činnosti základní podmínkou či nikoliv<sup>22</sup> (Kibe, 2014: 46). Některá slovesa mohou značit obojí, nicméně odlišují se vhodně užitými časovými příslovci, např. *ima* (今, nyní) nebo *mó* (もう, už), případně příslovci značícími mimo jiné opakovanost děje. Ve východních dialekttech se zároveň používá minulý tvar slovesa *iru* (ゝる,

---

<sup>22</sup> V západních dialekttech se tak dá, na rozdíl od východních nebo standardní japonštiny, vyjádřit i nedokonavost u sloves, které to v běžném tvaru nedovolují. Např. se dá říci 金魚が死によったけど、生き返った (*kingjo ga šinijotta kedo, ikikaetta*, zlatá rybka umírala, ale vrátila se k životu) (Kibe, 2014: 45).

být) nejen jako ukazatel minulosti nebo dokonavosti, ale také jako dočasné bytí, přičemž běžně by se v takovém případě použil přítomný čas (Oki, 2016: 177–178).

Prostředníkem mezi rozdílným vyjádřením vidu u východních a západních dialektů se staly prefektury v regionu Kinki. V těch splynuly tvary *joru* a *toru* ve tvar *toru*, popř. *teru*, použití však zůstává stejné jako v jiných západních dialektech. Interpretace se tak může lišit podle mluvčího (Oki, 2016: 178).

Příklad:

1. あ、髪、切ってる。

*A, kami, kitteru.*

„Ale, ostříhala sis vlasy.“ (ósacký dialekt) / „Ty si stříháš vlasy (právě teď).“ (východní dialekty)

#### **2.4.4 Výrazy potenciálu**

Potenciál je slovesný způsob vyjadřující možnost, pravděpodobnost. Ve standardní japonštině se používají kromě potenciálního tvaru slovesa také další prostředky, např. pomocné sloveso *eru* (える). (Šibuja, 2016: 186).

V dialektech je důležité rozlišovat dva druhy potenciálu. Těmi jsou potenciál vlastních schopností a situační potenciál (Šibuja, 2016: 188). Podle typu potenciálu se v mnoha japonských dialektech liší tvary užitých sloves. Výjimku tvoří např. tokijský dialekt, kagošimský dialekt a jamagatský dialekt, v nichž se vyskytuje pouze jeden tvar pro oba typy potenciálu. Samotné tvary bývají napříč regiony poměrně odlišné. Níže budou uvedeny příklady na slovese *jomu* (読む, číst). V oblasti Kansai se často vyskytuje potenciál vlastních schopností jako *jójomu* (být schopen číst), v Nagasaki se stejné sloveso vyskytuje ve tvaru *jomijuru* (být schopen číst). V některých dialektech se ale tento potenciál vyjadřuje stejně jako ve standardní japonštině<sup>23</sup> (např. Akita). To platí i pro situační potenciál, při jehož použití se objevují stejné tvary jako ve standardní japonštině např. v prefekturách Nagano, Kjóto a Ósaka. V oblasti Kjúšú se situační potenciál vyjadřuje pomocí *ruru*, tedy *jomaruru*, v oblasti Tóhoku (Akita) pomocí *ni ii* tedy *jomuni ii*, popř. ve zkrácené podobě (Jamagata) *jomui* (Šibuja, 2016: 190).

---

<sup>23</sup> Neznamená to ovšem, že je časování těchto sloves stejné jako ve standardní japonštině.

Mnohem méně časté je rozlišení časově situačního potenciálu, který nalezneme např. v prefektuře Óita. Ten vyjadřuje, že je časově možné danou činnost zvládnout (Šibuja, 2016: 190).

Problém nastává při použití partikulí vztahujících se k původci děje a k předmětu. Ve standardní japonštině se mohou použít tři vzorce a to *ga... ga* (が～が), *ga... o* (が～を) a *ni... ga* (に～が). Vzorec *ga...ga* je nejčastější a nejuniverzálnější. *Ga... o* se používá, pokud je ve větě slovesný přísudek oddělen od předmětu. *Ni...ga* se používá v případě, že původce děje a potenciál je v kontrastu s dalším původcem (např. na rozdíl od osoby A, osoba B to umí). U dialektů, které používají pomocná slovesa *eru* (える), *kiru* (きる), *óseru* (おおせる) apod. a v dialektech Kansai se při užití příslovce *jó* (よう) běžně vyskytuje vzorec *ga...o* (Šibuja, 2016: 191). Naopak při použití *kanau* (かなう), *dekiru* (できる) nebo *naru* (なる) je větší tendence použít jako partikuli předmětu partikuli *ga* (が) (Šibuja, 2016: 192).

#### 2.4.5 Koncové partikule

Koncové výrazy jako partikule *ne* (ね) a *jo* (よ) bývají ve standardní japonštině hojně užívané. Stejně tak se vyskytují i v dialektech, a to v mnoha variantách (Inoue, 2016: 205–206).

Podle databáze mluvených dialektů se např. namísto koncové partikule *jo* (よ) používají partikule jako *ne* (ね) (Aomori), *wa* (わ) (Aiči, Okajama), *ga* (が) (Okajama), *bai* (ばい), *tai* (たい) (Fukuoka) a další, které plní stejnou funkci jako *よ* ve standardní japonštině (Inoue, 2016: 206).

Hlavním problémem s koncovými výrazy není pouze jejich množství, ale také odlišnost významů oproti standardní japonštině. Každý koncový výraz má svůj všeobecný význam, který se v konkrétním použití může podle kontextu lehce měnit. Dále se význam může měnit podle intonace (Inoue, 2016: 206).

Příklady:

1. 動かないでよ

*Ugokanaide jo.*

(se stoupavou intonací) „Nehýbej se.“ (připomenutí)

(s klesavou intonací) „(Říkal jsem ti) nehýbej se!“ (posluchač koná proti vůli mluvčího)

2. そりゃ、そうさ (それはそうです。)

*Sorja, sósa.*

„Je to tak.“ (さ – přirozenost, samozřejmost)

3. どうせおれはダメな男さ。

*Dóse ore wa dame na otoko sa.*

„Jsem k ničemu.“ (さ – vzdávám to)

## 2.5 Lexikální odlišnosti

Lexikální stránka jazyka je nejproměnlivější, protože nejsnáze přejímá vnější vlivy. Slovní zásobu a způsob mluvy lidí nejvíce ovlivňuje prostředí, v němž žijí. V japonštině se např. vyskytuje velké množství výrazů týkajících se rýže, které v jiných jazycích nenajdeme. Tento jev se samozřejmě týká i dialektů (Arai, 2016: 215).

Cílem výzkumu slovní zásoby v dialektech je popsat systém v rámci jednoho dialektu a dále tyto různé systémy navzájem porovnat. Velká část výzkumu týkajícího se odlišné slovní zásoby napříč prefekturami proběhla v letech 1966–1974 a dále v letech 1981–1985 a souhrnně vyšly pod názvem Lingvistický atlas Japonska (WWW 18). Na základě tohoto atlasu se např. objevuje otázka způsobu skládání slov (která část určuje kategorii jevu, která ji blíže určuje apod.) nebo jakým způsobem se tvoří nová slova (Arai, 2016: 218).

U nových slov často záleží na prostředí a životním stylu v daném regionu (Arai, 2016: 219). Příkladem takového slova může být *ido* (井戸, studna). Ta se ve střední a západní části Kjúšú nazývá *kawa*, popřípadě variantami tohoto slova. V Čúgoku jde o *curui* a další varianty. V okolí prefektury Išikawa je nejpoužívanější výraz *ike* a ve

východní části ostrova Šikoku *izumi*. Ve zbytku Japonska je nejpoužívanější standardní výraz *ido* (井戸). Někdy ovšem dochází také ke skládání, najdeme tak výrazy jako *ho-riido*, doslovně vykopaná studna, *nomiido* (doslovně studna k pití) nebo *curuido* (WWW 4). Nabízí se tedy otázka, proč jsou tyto výrazy tolik odlišné. Musel u nich probíhat zcela jiný slovotvorný proces než v případě výrazu v *kjócuigo*, ale tento jev ještě není zcela osvětlen.

V rámci životního stylu obyvatel prefektury pronikají do každodenní mluvy také původně výhradně profesní výrazy, jež nabývají nový význam. Např. v severní části prefektury Gunma se vyskytuje výraz *šikiri* (しきり, dospělý bourec morušový), který se původně užíval pouze v hedvábnictví. Pochází ze zkomolené výslovnosti slova *hikiiru* (引き入る, zakuklit se) právě podle činnosti, kterou bourec vykonává (Arai, 2016: 221).

Příklad:

1. おい、なに もたもた してんだ。そんなとこでしきってねーで は やくしろ。(おい、何をのろまなことをしているのだ。そのようなとこ ろで熟蚕のようにしていないで、早くしろ)

*Oi, nani motamota šitenda. Sonna tokode šikitte néde hajaku širo.*

„Hej, co tam blbneš? Nekukli se tam a pohni.“

Zajímavá je také otázka onomatopoických a mimetických výrazů, jelikož se napříč celým Japonskem mění nejen podoba, ale také frekvence užití. Nejvíce se tyto výrazy používají v regionu Tóhoku, naopak např. na Okinawě se vyskytují mnohem méně. V tabulce níže jsou uvedeny různé způsoby, jak lze vyjádřit bolest hlavy nebo zubů napříč dialekty (Kibe, 2014: 55).

**Tabulka 7** Rozdílné onomatopoické výrazy týkající se bolesti hlavy a zubů

Region	Výraz v dialektu
Tokušima	ハチハチする ( <i>hači hači suru</i> , bolí mě (hlava))



	サクサクする ( <i>saku saku suru</i> , bolí mě (zuby))
Kóči	ズイズイする ( <i>zui zui suru</i> , bolí mě (zuby))
Jamaguči	ワクワクする ( <i>waku waku suru</i> , bolí mě (hlava))

V japonštině se na rozdíl od češtiny a dalších indoevropských jazyků používají onomatopoeické a mimetické výrazy v každodenní mluvě všech věkových skupin. Pro neznalé daných výrazů proto může být těžké identifikovat, co se mluvčí snaží vyjádřit (Kibe, 2014: 55). Dá se tedy říct, že srozumitelnost nebo nesrozumitelnost dialektů se dá hodnotit i z hlediska frekvence a povahy používaných onomatopoeických a mimetických výrazů.

## 2.6 Zdvořilost

Vyjádření zdvořilosti je v japonštině velmi složitý proces. Běžně se dělí na tři skupiny, a to *sonkeigo* (尊敬語, uctivá japonština), *kendžógo* (謙讓語, skromná japonština) a *teineigo* (丁寧語, zdvořilá japonština) (Barešová, 2015: 412). Agentura pro kulturní záležitosti dělí od roku 2007 japonskou zdvořilost do pěti skupin, *sonkeigo* (尊敬語), *kendžógo* I (謙讓語 I), *kendžógo* II (謙讓語 II), *teineigo* (丁寧語) a *bikago* (美化語, zkrášlující slova) (WWW 17).

Kató (1973) srovnává východní a západní dialekty a dochází k názoru, že mezi západními dialekty je mnohem více dialektů se složitějšími formami vyjádření zdvořilosti než u východních dialektů. Zároveň tvrdí, že západní dialekty užívají zdvořilosti mnohem frekventovaněji. Na této teorii také staví své rozdělení dialektů podle zdvořilosti (Kató, 1992), jak již bylo uvedeno v kapitole 2.1., tedy na dialekty s uctivostí vůči blízkým osobám, dialekty s uctivostí vůči cizím lidem, dialekty pouze se zdvořilými výrazy a dialekty bez zdvořilosti.

V systému zdvořilosti se výrazně projevuje vývoj japonštiny v průběhu staletí. Nejstarší formy zdvořilostního systému se dochovaly na Kjúšú (především centrální část) a v Tóhoku. V těchto dialektech se běžně vyjadřuje zdvořilost i vůči přírodním jevům, která z pozdějšího systému vymizela (viz podkapitola 4.6) (Inoue, 2016: 238).

Příklad:

1. 雷さまが落ちられた。(雷が落ちた)

*Kaminari sama ga oçirareta.*

„Uhodil blesk.“

Z japonského středověku se v regionech Kinki a částečně Čúgoku zachovala zdvořilost vůči členům blízkého okruhu, pokud se o nich vyjadřujeme v rozhovoru s další osobou (Inoue, 2016: 238).

Příklad:

2. お嬢さんが、「おじいちゃん、おらはらしまへん」と言います。(お嬢さんが「おじいちゃんは参りません」と言います。

*Odžósan ga, „odžičan, oraharašimahen“ to iimasu.*

Slečna říká: „Můj strýc nepřijde.“ (dialekt Kinki)

V moderní době se začalo používat *bikago*, tedy připojování prefixu *o-* / *go-* pro zkrášení mluvy. Neznamená to, že tento jev využívají všichni Japonci stejně. Nejvíce jej užívají ženy v okolí Tokia. V současnosti se zároveň objevuje trend užívat jej i vůči vlastním dětem. Celkově se objevuje především v oblasti Kantó, o něco méně v západní části Japonska a minimálně na ostrově Kjúšú a v regionu Tóhoku, popř. Hokkaidó (Inoue, 2016: 239). Na Hokkaidó se navíc vyvíjí tzv. postmoderní zdvořilost. Ta je ovlivněna např. lidmi, kteří vyrostli v zahraničí apod. a buď nepoužívají žádnou zdvořilost, nebo je tato zdvořilost značně nerozvinutá (Inoue, 2016: 239–240).

Ačkoliv se všeobecně tvrdí, že existují dialekty bez zdvořilostního systému, není to zcela správné tvrzení. V některých dialektech, např. Óita, skutečně chybí systém pomocných i plnovýznamových sloves, jež by vyjadřovala zdvořilost nebo uctivost, nicméně ve

všech dialektech se vyskytují alespoň zdvořilostní koncové partikule, které promluvu modifikují (viz podkapitola 4.6) (Akijama, 1991: 207).

Příklad:

3. よかばいた (いいですよ)。

*Joka baita.*

„To je dobré.“ (kumamotský dialekt)

Z hlediska dialektů je pak někdy těžké rozlišit, kdy je vhodnější užít běžnou zdvořilostní japonštinu *keigo* (敬語) v rámci *kjócuógo* a kdy použít tu dialektální. Např. ve firmě je lepší zvolit zdvořilostní systém *kjócuógo*, ovšem při formálních akcích, kde je více cizích lidí, lze užívat jak *kjócuógo*, tak dialekt (Baba, 2009: 30).

### 3 Prefektura Kumamoto

Prefektura Kumamoto se nachází na nejjižnějším hlavním ostrově Japonska, Kjúšú. Leží v jeho centrální části při pobřeží s mořem Ariake. Sousedí se čtyřmi dalšími prefekturami, těmi jsou Fukuoka, Óita, Mijazaki a Kagošima. Jde o patnáctou největší prefekturu v Japonsku s rozlohou cca 7 405 km<sup>2</sup>. V červenci roku 2020 ji obývalo 1,74 milionu obyvatel (WWW 19). Hlavním městem je Kumamoto, ležící v severní části prefektury (WWW 5).

Z geografického hlediska je prefektura velmi rozmanitá. Až 60 % půdy pokrývají lesy, na severu a východě prefektury se nachází celá řada pohoří převážně sopečného původu. Pohoří na severu přesahují 1000 m. n. m a postupně se směrem k jihu snižují spíše v pahorkatiny a vysočinu. Nejvyšší horou prefektury je sopka Aso (1 592 m. n. m), která je také jednou z neaktivnějších sopek v celém Japonsku. Na západě se nachází Ariacké a Jacuširské moře, jež postupně přechází do Jihočínského moře. K prefektuře patří také souostroví Amakusa známé pro rybolov, delfíny a pláže (WWW 5). Až 21 % celkové plochy prefektury pokrývají národní parky, státem podporované parky a prefekturální parky. Jde např. o národní park Aso-Kudžú, národní park Unzen-Amakusa nebo státem podporovaný park Kjúšú čúó sanči (WWW 6).

Z geografického popisu je patrné, že prefektura je kvůli svým přírodním podmínkám odříznuta jak od zbylých částí ostrova Kjúšú, tak od zbytku Japonska. Kontakt umožňující proměnu dialektu byl reálný pouze na severní hranici s prefekturou Fukuoka, kde se nachází nížiny a nižší kopce, díky nimž byl kontakt snazší. Vzhledem k pohořím téměř po celé severovýchodní a východní hranici byl prakticky znemožněn kontakt s dialektem prefektury Óita a Mijazaki. Jejich vliv tak v kumamotském dialektu nacházíme jen minimálně. V jižní části prefektury je opět méně pohoří, takže sem mohl proudit kagošimský dialekt. Díky tomu se postupně vyčlenil kumamotský jižní dialekt.

Nejstarší archeologické nálezy dokládají, že v centrální oblasti Kjúšú existovalo osídlení již kolem 30 000 let př. n. l (WWW 7). V období Jajoi (300 př. n. l.–300 n. l.) začali přicházet do oblasti řemeslníci z Koreje, díky nimž začalo místní obyvatelstvo prosperovat. Ve městě Tensui byla nalezena nejstarší železná sekera na území Japonska, což dokládá, nakolik vyspělá společnost zde žila (WWW 8). V období Kofun (300 n. l.–600 n. l.) se začaly objevovat první menší státní útvary jako Hi no kuni, Aso kuni a Amakusa kuni. Později byly sjednoceny pouze pod Hi no kuni, z něhož vznikla po reformách Taika

(645 n. l.) provincie Higo, kterou začali spravovat místní guvernéri spadající pod správu Dazaiфу (WWW 8).

V období Heian se začaly objevovat statky a podobné instituce např. v Asu, Kanokogi a Jamaze, z nichž ke konci tohoto období postupně vznikala vojenská vrstva (WWW 8). Za kamakurského šógunátu získaly největší moc a vliv místní rody Aso a Kikuči a dále klan Sagara, který sem přesídlil. Nejsilnějším z nich byl po dlouhou dobu klan Kikuči, nicméně ke konci období Muromači své postavení ztratil. Během období válčících knížectví provincii ovládl klan Šimazu ze Sacumy (dnešní prefektura Kagošima). Následně byla v roce 1587 celá provincie připojena k nově sjednocenému Japonsku Tojotomim Hidejošim (WWW 8).

Od konce 16.století byla provincie rozdělena pod vliv dvou rodů – Kató a Koniši. Rod Kató, v čele s Katóem Kijomasou, ovládl většinu území, převážně severní část provincie a také region Ašikita. Rod Koniši ovládal jižní část provincie až na region Kuma, kde nadále vládl rod Sagara (WWW 8). V bitvě u Sekigahary (1600) byl rod Koniši jedním z poražených rodů, takže jejich území připadlo rodu Kató (WWW 7). Ani tento rod však nevydržel u moci příliš dlouho, zhruba od poloviny 17. století byl nahrazen rodem Hosokawa (WWW 7).

Zde je potřeba z historie prefektury vyčlenit souostroví Amakusa, které v této době podléhalo poněkud jinému vývoji. Původně pod správou rodu Koniši, jenž přijal křesťanství, se začalo i toto souostroví značně kristianizovat. Vlivem mnoha faktorů, např. hlad, chudoba, ale také křesťanství, vypuklo v této oblasti v roce 1637 Šimabarské povstání. Účastnilo se ho přes 7 000 rolníků, ne všichni byli křesťanského vyznání, avšak křesťané tvořili většinu povstalců (WWW 7). Rebelie byla brzy potlačena, nicméně v celém Japonsku se kvůli ní zavedla politika izolace (WWW 7) a nakonec byla Amakusa vyjmuta z území provincie Higo a svěřena pod přímou správu Tokugawského šógunátu a to až do restaurace Meidži (WWW 8).

Ke konci období Edo byla provincie Higo velmi chudá a po restauraci Meidži z ní vznikly prefektury Kumamoto, Hitojoši a Jacušiřo (1871). V roce 1876 byly opět sjednoceny napřed pod názvem prefektura Širakawa, později prefektura Kumamoto. Souostroví Amakusa zpočátku spravovala prefektura Nagasaki. Jen o rok později vypukla v prefektuře Kagošima válka Seinan, v níž se samurajové bouřili proti novým pořádkům. Hlavní střety se odehrávaly právě na území prefektury Kumamoto (WWW 7). Z moderní historie

můžeme zmínit znečištění rtutí ve městě Minamata, které tuto prefekturu neblaze proslavilo (Martinásková, 2015: 117).

Z tohoto krátkého historického přehledu vyplývá, že území dnešní prefektury procházelo poměrně častými změnami vládnoucích rodů a územního rozložení. Právě tato nestálost napomohla vzniku dvojího dialektu (viz kapitola 4.1). Dlouhou dobu území spadalo pod správu Sacumské provincie, takže pronikání sacumského (kagošimského) dialektu do místní mluvy bylo samozřejmostí. Navíc souostroví Amakusa, kde se také mluví spíše jižním dialektem, bylo od zbytku provincie odděleno a po více než 200 let jej spravoval přímo Tokugawský šógunát. Během uzavření hranic knížectví a nemožnosti obyvatel se volně pohybovat tak bylo souostroví Amakusa uzavřeno i s jižním dialektem, který nemohl být vytlačen jiným dialektem.

Výše popsané historické i geografické vlivy společně utvořily v celé prefektuře prostor pro zachování nejen specifického dialektu plného starší japonštiny, ale také dopomohly vzniku dvojího dialektu, jak jej známe dnes.

## 4 Kumamotský dialekt

Kumamotský dialekt se řadí mezi dialekty Kjúšú, konkrétně spolu s dialekty prefektury Fukuoka, Saga a Nagasaki spadají do skupiny Hičiku. Jak je však patrné z mapy ostrova (obr. 5), Kumamoto leží v jeho střední části, tudíž byl možný kontakt se všemi druhy dialektů, které následně více či méně ovlivňovaly podobu jazyka.



Obrázek 5 Rozdělení dialektů na ostrově Kjúšú

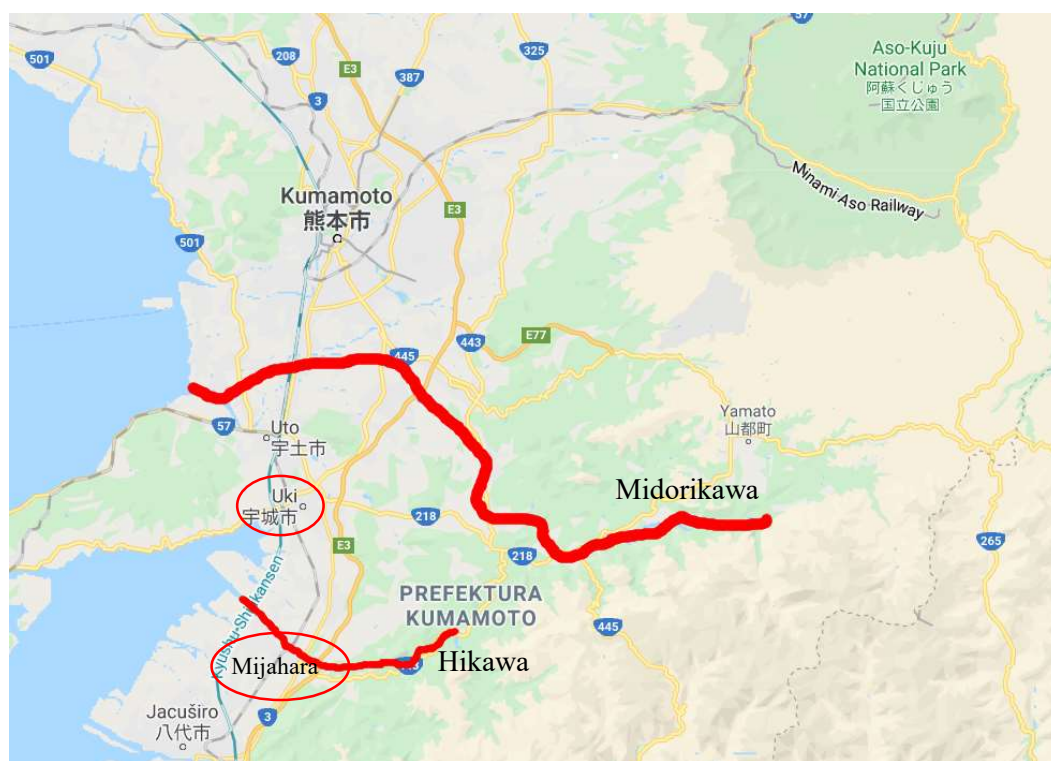
V posledních letech se v průzkumu ohledně životního stylu Japonců od Sony Seikacu ocitl kumamotský dialekt mnohokrát na předních příčkách v hodnocení nejpůvabnějších dialektů. Naposledy se v roce 2019 zařadil na 6. místo, nejvýše se pak umístil v roce 2016 na 2. místě. V anketě se často objevují i další kjúšúské dialekty, např. fukuocký, nagasacký nebo mijazacký. Převážnou většinu dialektů umístěných na předních příčkách pak tvoří všeobecně západní dialekty (WWW 15). Podle Akijamy (1991: 175) je kumamotský dialekt nejtypičtější představitel kjúšúských dialektů.

### 4.1 Severní a jižní dialekt

V prefektuře Kumamoto se, obdobně jako v některých jiných prefekturách (např. Aomori), vytvořily dialekty dva – *Kumamoto hokubu hógen* (kumamotský severní dialekt) a *Kumamoto nanbu hógen* (kumamotský jižní dialekt). Za pravý kumamotský dialekt se považuje ten severní, neboť se používá v hlavním městě prefektury (Šinozaki, 2014: 88) a zároveň jde o tzv. dialekt Higo, tedy dialekt provincie, která kdysi ležela na území dnešního Kumamota (Akijama, 1983: 210).

Jižní dialekt je do velké míry ovlivněn dialekty skupiny Sacugú. Má s nimi hned několik společných rysů. Z hlediska výslovnosti dochází v obou případech často k vynechávání hlásek nebo ke geminaci. Mají společné i některé gramatické jevy a slovní zásobu (Akijama, 1983: 210). Variabilitě dopomohly také historické vlivy (viz kapitola 3).

Je těžké určit, kde se nachází hranice mezi těmito dialekty. Fukuda Rjósuke (1961) stanovil za území severního dialektu území severně od řeky Midorikawa. Jako argument uvádí keramické nálezy z období Jajoi, které vykazují znaky stylu keramiky severního Kjúšú. Akijama Šódži (1983) provedl vlastní výzkum ve všech oblastech prefektury, aby Fukudovu teorii potvrdil nebo vyvrátil. Srovnával výslovnost, gramatiku i slovní zásobu. Jako hranici severního dialektu pak určil město Ogawa<sup>24</sup> v regionu Šimomašiki a hranici jižního jako město Mijahara v regionu Jacuširo. Uvádí také, že na zrod těchto dvou regionů měly vliv i přírodní podmínky, konkrétně horské pásmo táhnoucí se od východu na západ. Tato nová hranice je od Fukudova původního vymezení vzdálena pouze 15 kilometrů, tudíž byla jeho teorie více méně potvrzena (Ašijama, 1983: 211). Standardně se ovšem za dělicí hranici považuje řeka Hikawa, ležící mezi výše zmíněnými hraničními městy (Šinozaki, 2014: 88).



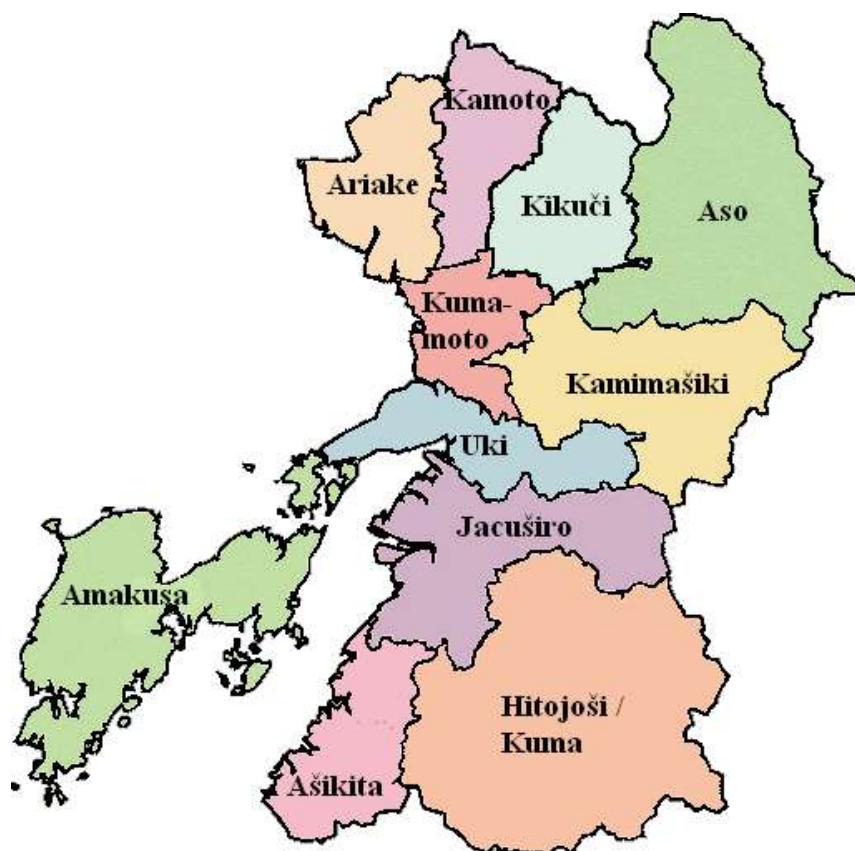
**Obrázek 6** Zobrazení hranic severního a jižního dialektu řekou Midorikawa, městem Uki (dříve Ogawa) a Mijahara, řekou Hikawa

Mezi regiony, kde se hovoří jižním dialektem, spadají mimo jiné regiony Kuma, Ašikita a Amakusa (Akijama, 1991: 165). V některých případech bývá vyčleňován i

<sup>24</sup> Město Ogawa přestalo existovat v roce 2005, kdy bylo spojeno spolu s městy Misumi a Širanuhi do města Uki.



západní dialekt, který zahrnuje oblast Aso, Kamimašiki a další a měl by být nejvíce ovlivněn dialektem Hjúga (tamtéž).



Obrázek 7 Regiony prefektury Kumamoto

Pro dialekty je běžné, že se na větším území vyskytnou různé varianty, nicméně většinou bývají vzájemně srozumitelné. To neplatí pro dialekty prefektury Kumamoto. Největší rozdíly jsou uvedeny v tabulce níže (Akijama, 1983: 213).

Tabulka 8 Základní rozdíly mezi severním a jižním dialektem

Rozdíly	Severní / Východní dialekt	Jižní dialekt
<u>Přízvuk</u>	Plochý přízvuk	Dvoudruhový přízvuk
<u>Implozivy</u>	Málo	Často
<u>Záměna mór <i>hi</i> a <i>fu</i></u>	Málo	Často <i>anfuto</i> (ten člověk) <i>futocu</i> (jeden)

<u>Dvojhlasčka ai</u>	[ja:] [e:] (Aso)	[e:], [e] (Kuma, Ašikita, Amakusa)
<u>Změna řady ra na samohlásku</u>	Málo	Často <i>koi</i> (led) <i>sui</i> (dělat)
<u>Vyjádření povinnosti</u>	<i>ikanjanaran</i> (行かにならん, muset jít)  <i>ikanjan</i> (行かになん, muset jít)	<i>ikanban</i> (行かんばん, muset jít)
<u>Úsudek</u>	<i>gakkó daro</i> (学校だろ, Je to škola)	<i>gakkó džaro</i> (学校じゃろ)  <i>gakkó jaro</i> (学校やろ) (Ašikita)  <i>gakkó dasudo</i> (学校だすと) (Amakusa)
<u>Potenciál vlastních schopností</u>	<i>jomikiru</i> (読みきる, moci přečíst)	<i>jomijuru</i> (読みゆる, moci přečíst)  někdy koncovka <i>jui</i> (ゆい) (Amakusa, Kuma)
<u>Situační potenciál</u>	<i>jomaruru</i> (読まるる, moci přečíst)	<i>jomjanaru</i> (読みやなる, moci přečíst)  <i>jominaru</i> (読みなる, moci přečíst) (Ašikita, Kuma, Jasuši-ro)

<u>Rozkaz nepravidelných sloves řady sa</u>	<i>šigoto basé</i> (仕事ばせー, udělej svoji práci)	<i>šigoto ba sero</i> (仕事ばせろ, udělej svoji práci)
<u>Odhad minulosti</u>	<i>ittaró</i> (行ったろー, zřejmě šel)	<i>ittadó</i> (行ったどー, zřejmě šel) (Amakusa, Ašikita)
		<i>iccuró</i> (行っつろー, zřejmě šel) (Kuma, sever Amakusy)
<u>Průběhový tvar</u>	<i>furijoru</i> (降りよる, prší), <i>futtoru</i> (降っとる, prší) <i>fuččoru</i> (降っちよる, prší) (sever Aso)	<i>furioru</i> (降りおる, prší) <i>furijoru</i> (降りよる, prší)
<u>Důsledkové kara</u>	<i>ikuken</i> (行くけん, protože půjde) <i>ikuki</i> (行くき, protože půjde) (sever Aso)	<i>ikude</i> (行くで, protože půjde) <i>ikutodžadde</i> (行くとじゃっで, protože půjde) <i>ikušen</i> (行くしえん, protože půjde) (Amakusa jižní ostrovy)
<u>Odporovací spojka <i>keredomo</i></u>	<i>ikubatten</i> (行くばってん, půjde ale...) <i>ikudon</i> (行くどん, půjde ale...) (východ a jih Aso)	<i>ikubatten</i> (行くばってん, půjde ale...) spolu s <i>don</i> (どん)

	<i>iku kendo</i> (行くけんど, půjde ale...) (východ Aso)	
<u>Podmínková spojka <i>tošaga</i></u>	<i>iku tošaga</i> (行くとしゃ が, pokud půjde)	<i>ikugirja</i> (行くぎりゃ, po- kud půjde)  někdy také ve tvaru <i>gitto</i> (ぎっと) a <i>gii</i> (ぎい)
<u>Zesílené zvolání <i>kusai</i></u>	<i>ikukusai</i> (行くくさい)  <i>kusa</i> (くさ)	Není v Jacuši-ro, Kumě a Amakuse  Výjimečně <i>sai</i> (さい)  (Amakusa)
<u>Použití zdvořilostního <i>šaru</i></u>	<i>ikaššaru</i> (行かっしやる)	Není
<u>Použití zdvořilostního <i>jaru</i></u>	Bez, ale existuje <i>ikinaharu</i> (行きなはる)	<i>Ikijaru</i> (行きやる)  (Kuma)
<u>Použití zdvořilostního <i>mosu, jasu</i></u>	Bez,  ale existuje <i>ikimassen</i> (行 きません)	行きもす ( <i>ikimosu</i> )  (Kuma – zdvořilá japon- ština)  <i>agemošitekudasse</i> (上げも してくだっせ) (jižní os- trovy Amakusy – skrom- nost)  <i>agejasu</i> (上げやす)  (Amakusa – zdvořilá ja- ponština)

<u>Použití zdvořilostního <i>ita</i></u>	Bez	<i>iwaita</i> (言わいた), <i>kuraita</i> (来らいた), <i>suraita</i> (為らいた) (Jacuširo, Ašikita)
<u>Koncová partikule <i>wai</i></u>	Není	Jižně od Jacušira spíše ne, v Amakuse převaha
<u>Dolní dvojstupňové ohýbání sloves <i>zuru, nuru</i></u>	Převaha	Převaha
	Ale dolní jednostupňové ohýbání <i>deru</i> (でる), <i>neru</i> (ねる) na východě Aso	Ale dolní jednostupňové ohýbání <i>deru</i> (でる), <i>nuru</i> (ぬる) (Kuma)
<u>Tvary adjektiv</u>	Převaha koncovky <i>-ka</i> , někdy výskyt i koncovky <i>-i</i>	Převaha koncovky <i>-ka</i>
	Převaha koncovky <i>-i</i> (Aso)	Výjimečně koncovka <i>-i</i>

## 4.2 Fonetické odlišnosti

Stejně jako v jiných dialektech i v tom kumamotském nalezneme řadu fonetických odlišností oproti standardní japonštině. Níže uvedené změny se týkají celé prefektury, v oblasti s jižním dialektem nebo v regionu Aso však může docházet k celé řadě dalších změn.

Obecně se dá říct, že kumamotský dialekt je po zvukové stránce velmi podobný standardní japonštině. Z odlišností, které byly uvedeny v kapitole 2.2, se kumamotského dialektu týká především odlišná výslovnost diftongů (viz kapitola 2.2.1) a výskyt tzv. *gójóonu* (viz kapitola 2.2.2). Vyskytují se zde ale i mnohé další odlišnosti jako redukce nebo palatalizace.

Jak již bylo uvedeno výše, diftongy se v kumamotském dialektu vyslovují spíše jako prodloužené vokály (Akijama, 1991: 218–219) (viz kapitola 2.2.1). Podrobný přehled nabízí tabulka 10.

Tabulka 9 Změny dvojhlásek v dialektu

Původní dvojhláska	Výslovnost	Příklady
<i>ai</i>	[ja:]	<i>kitanai</i> 汚い [kitanja:] (špinavý)  <i>čikai</i> 近い [čikja:] (blízký)  <i>waita</i> 沸いた [wja:ta] (vřel)
<i>oi</i>	[e:] / [e]	<i>omoširoi</i> 面白い [omošire:] (zajímavý)  <i>osoi</i> 遅い [ose:] (pomalý)
<i>ui</i>	[i:] / [wi:]	<i>furui</i> 古い [furi:] (starý)  <i>acui</i> 暑い [ači:] (horký)  <i>aragui</i> 荒食い [aragwi:] (nepožvýkat jídlo před polknutím)
<i>ae</i>	[o:]	<i>naetoko</i> 苗床 [no:toko] (semeniště)

Některé vokály se za určitých podmínek mění na móry řady *wa* nebo *ja*. Samohláska *o*, popř. *jo* ze standardní japonštiny, se vyslovuje jako [wo], zvláště pokud jim předchází samohláska *i*. Např. *šio* 塩 ([šiwo], sůl), *tošijori* 年寄り ([tošiwori], starší), *uo* 魚 ([iwo], ryba). Tento jev se může vyskytovat i ve slovesných tvarech (např. *naiteita* 鳴っていた ([nakiwotta], křičel)). Předpokládá se, že jde o pozůstatek staré řady *wa* (Akijama, 1991: 220). V některých případech se může měnit i na móry *we*, *wi* nebo *wja*. Např. *nioi* 匂い ([niwe:], vůně), *aoi* 青い ([awe:], modrá), *uita* 浮いた ([wi:ta], vyplaval), *iwai* 祝い ([iwja:], blahopřání) (Akijama, 1983: 216). Obdobně se mění i vokál *e* na řadu *ja*, konkrétně [je], což lze vypožorovat převážně u lidí středního věku a v současnosti spíše mizí. Např. *enpicu* 鉛筆 ([jenpicu], tužka), *eki* 駅 ([jeki], nádraží), a další (Akijama, 1991: 220).

V tomto dialektu se vyskytuje i tzv. *gójóon* (viz podkapitola 2.2.2), tedy móry se souhláskami *kw* a *gw*. Konkrétně jde o móry *kwa*, *kwi*, *kwe*, *kwo*, *gwa*, *gwi* a *gwo* (Akijama, 1983: 216).

**Tabulka 10 Gójóon v kumamotském dialektu**

<i>Kuwan</i> (食わん, nežrát)	[kwan]
<i>gandžicu</i> (元日, Nový rok)	[gwandži?]
<i>Kakoi</i> (囲い, oplocení)	[kakwi:] <sup>25</sup>

Dnes již v řeči převážně starších občanů, ale občas i u mladší generace, dochází k palatalizaci mór *se*, *ze* na [še], [dže]. Tento jev se vyskytoval v japonštině období Heian a Muromači. V současnosti se nevyskytuje pouze v prefektuře Kumamoto, ale můžeme ho naleznout i v regionu Tóhoku, Hokuriku, Čúgoku a Kii (Akijama, 1991: 222). Př. 先生 *sensei* [šenše:], 全部 *zenbu* [dženbu].

V klasické japonštině se často vyskytovala spodoba znělosti, kdy se řady *a*, *ja* nebo *wa* měnily na řady *na*, *ma* nebo *ta*, pokud jim předcházel *hacuon* (n, m) nebo *sokuon* (t). Tento jev postupně z *čúógo* (tehdy kjótský dialekt) vymizel a dnes je zachován alespoň částečně na Kjúšú, včetně Kumamota. Zde zůstala spodoba znělosti řady *na*. Jinými slovy dochází ke spodobě, pokud za slabičným *n* následuje móra *wa* (Akijama, 1991: 222).

Příklad:

1. 本を貸しとる (本は貸している)

*Hon na kašitoru*

„Půjčil jsem ti knihu.“

Obdobně dochází ke změnám při výskytu partikule *wa*, jestliže substantivum končí na *-i*. V takovém případě dochází k palatalizaci a následné redukci (Nakagawa, 2003: 8).

Příklady:

---

<sup>25</sup> Viz změna dvojhásek v kumamotském dialektu.

2. [uča] (うちは, doma, vevnitř)

3. [mimja] (みみは, ucho (je))

K redukci dochází i u některých dalších slov, zvláště pokud obsahují diftongy nebo po sobě jdoucí samohlásky. Tak je tomu například u slova *doko e* (どこへ, kam?), které se mění na *doke* (どけ<sup>26</sup>) (Nakagawa, 2003: 8). K další redukci může dojít u mór řady *na*, které se redukují na slabičné *n*. Př. *mon* (もん, člověk, původně *mono* (もの)), *kon* (こん, toto, původně *kono* (この)). Ke stejné změně může dojít i u přivlastňovací partikule *no*, tvaru spony *da nara*, rozkazu *-nasai* a dalších (Nakagawa, 2003: 8–9).

Příklady:

4. 花ん色 (花の色)

*Han n'iro*

„Barva květu“

5. 来んなら (来ないなら)

*Kon'nara*

„Pokud nepříjdeš“

6. こっち来んか (こちらに来なさい)

*Kočči konka*

„Přijď sem“

Další výraznou odlišností ve zvukové podobě kumamotského dialektu je změna výslovnosti mór se zavřenými vokály (*u, i*), které se nachází před znělou konsonantou, na *sokuon*. Výjimku ve výše uvedené podmínce tvoří řada *ta*, kde se *t* chová v tomto případě stejně jako znělá souhláska. Tento jev se vyskytuje nejen ve větách nebo frázích, ale může být slyšet i uprostřed slov, včetně jmen (osobních, místních) (Akijama, 1991: 222–223).

Příklady:

---

<sup>26</sup> Výraz *doke* je poměrně častý a může vyvolat nedorozumění s mluvčími mimo prefekturu, protože v *kjóúgo* *doke* znamená „Uhni!“. Takovýchto slov vyvolávajících nedorozumění je v kumamotském dialektu, stejně jako v jiných, celá řada.



*koggo* (国語, národní jazyk), *idden* (いつでも kdykoliv), *Udda* (Učida), *Jaččiro* (Jacuširo<sup>27</sup>)

K podobné změně dochází i u tzv. *hacuonu*. V tomto případě se řada *ra* mění, pokud následuje řada *na*. Někdy k této změně dochází i u řady *na* samotné (Akijama, 1991: 223).

#### Příklady:

*munna kocu* (無理なこと, nemožná věc), *kunna* (来るな, Přijdeš? / Nechod!),  
*tansoko* (谷底, nejnižší bod údolí), *ingo* (犬の子, štěně)

### 4.3 Přízvuk

Někdy se uvádí, že v kumamotském dialektu přízvuk neexistuje, protože kumamotský přízvuk nerozlišuje význam slov, nicméně není tomu tak (Baba, 2009: 17). Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.3 na většině ostrova Kjúšú, včetně prefektury Kumamoto, se vyskytují bezpřízvukové dialekty (*muakusento hógen*), jinak také dialekty s plochým přízvukem (*hiraita akusento*).

Plochý přízvuk, také přízvuk jednoho druhu, se nachází ve východní a severovýchodní části prefektury, ale stále se rozšiřuje. Podobně jako u celého kumamotského dialektu jde o přízvuk užívaný v hlavním městě prefektury Kumamotu, takže je považován za kumamotský přízvuk. Neznamená to však, že je na celém území jednotný. I zde je možné nalézt drobné odlišnosti v jižní části prefektury (viz tabulka.) (Akijama, 1983: 221–222).

**Tabulka 11 Srovnání přízvuku v prefektuře**

	Severní plochý přízvuk	Jižní plochý přízvuk
jednomórové slovo	LH	HL
dvoumórové slovo	HL	HL
	LH(L)	HH(L)
třímórové slovo	LHL	HHL
	LHH(L)	HHH(L)

---

<sup>27</sup> Město v jižní části prefektury.

Převažujícím vzorem je samozřejmě ten severní. Všeobecně se dá říci, že nižší tóny se nejčastěji vyskytují na začátku a na konci (první a poslední móře) slova nebo věty (popř. větné fráze). Pokud se za slovesem ve větné frázi objeví pomocné sloveso (*da, daró, desu, tai, ...*), nastává pokles již na tomto pomocném slovesu (Baba, 2009: 17).

Příklady při různém dělení věty:

1. 先輩は  
*Senpai wa*  
LHHH L
2. 英語ば  
*Eigo ba*  
LHH L
3. はなせるとですか  
*Hanaseru to desu ka*  
LHHH H LLL
4. 先輩は英語ば  
*Senpai wa eigo ba*  
LHHH H HHH L

Na jihu prefektury se také vyskytuje dvoudruhový přízvuk, který je obdobný kagošimskému přízvuku (viz kapitola 2.3). Postupně se mění na plochý přízvuk (Akijama, 1983: 222–223). Na pomezí mezi oběma těmito přízvuky se může vyskytnout také nejasný přízvuk, který nemá pevnou formu a vzniká rozkladem dvoudruhového přízvuku (Akijama, 1983: 223).

## 4.4 Gramatická specifika

### 4.4.1 Adjektiva

Adjektiva typu *-i* získala svůj název díky tomu, že ve svém slovníkovém tvaru končí právě na samohlásku *i*. Mezi příklady patří např. *ucukušii, ókii, čísai* apod. V kumamotském dialektu tento typ adjektiv přejímá tvar *-ka*. Nejedná se ovšem pouze o oblast Kumamota, nýbrž celého západního Kjúšú.

Tento tvar vznikl z klasické japonštiny. Nejprve se k příslovečnému základu *renjókei* připojovalo sloveso *ari* (např. *takakuari* (高くあり)), z něhož vznikly později rozšířené koncovky (např. *takakaru* (高かる)) (Klíma, 2012: 51). Další redukcí zůstalo

pouze *-ka* (*takaka* (高か)), které přetrvalo právě na západě ostrova Kjúšú dodnes<sup>28</sup> (Mogi, 2019).

Adjektivum *joka* よか je navíc v kumamotském dialektu významově velmi různorodé. V tomto tvaru se ve významu dobrý *ii* (いい) vyskytuje také v prefektuře Fukuoka, Saga, Nagasaki a Kagošima. Může se vyskytovat v pozici predikátu i jako přívlastek, jak je tomu běžně u adjektiva *ii*. Často se ovšem používá také s dalšími výrazy, které mohou předcházet anebo následovat (viz kapitola 4.4.3) (Baba, 2009: 53–54). V některých případech se používá i jako záporná odpověď (Mogi, 2019).

I když je tvar *-ka* nejrozšířenější, často se používá také tradiční tvar *-i*. Ten někdy podléhá palatalizaci a dalším zvukovým změnám (viz kapitola 4.2) (Mogi, 2019).

#### Tabulka 12 Palatalizace adjektiv

<i>takai</i> (高い)	[ <i>takja:</i> ] (vysoký, drahý)
<i>urusai</i> (うるさい)	[ <i>uruša:</i> ] (hlasitý)
<i>jabai</i> (やばい)	[ <i>jabja:</i> ] (hrozný)
<i>osoi</i> (おそい)	[ <i>oša:</i> ] (pomalý)

Mnohdy se nepřechází na tvar *-ka* a ponechává se původní tvar, popř. zvukově pozměněný původní tvar, pokud jde o nějaké emoční zvolání. Např. ひでー (*hidé*, ošklivý). U výrazů zvolání se může sufix *-i* měnit na *-sa*, např. *omosa* (重さ, těžký) (Mogi, 2019).

Pokud chceme adjektivum použít jako spojovací výraz, mění se koncový tvar na *-šite* (např. 良うして (*jóšite*), 暑うして (*acuušite*)). Tento jev se může vyskytovat i u jiných slovesných tvarů, které se chovají jako adjektiva (Akijama, 1983: 227).

#### Příklady:

---

<sup>28</sup> Tvar *joka* よか se vyskytuje již v *Kondžaku monogatari* (1066), takže musel existovat již v období Heian. Obecně se však tvrdí, že prvním výskytem je zápis „良力酒“ ve furoku *Kaitó šokokuki* ze 16. století. V 19. století se ke konci šógunátu vyskytoval i v Ósace a Edu (Akijama, 1991: 186).

## 1. 見ろごつして (見たくて)

*Mirogocušite*

„Chtěl jsem se podívat a...“

Změna na *-ka* neprobíhá ovšem pouze u adjektiv typu *-i*, používá se i u vybraných adjektiv typu *-na*. V některých případech se doplňuje ke sponě *na*. Např. 親切か (*šinsecuka*, laskavý), 派手か (*hade ka*, okázalý), 変なか (*hennaka*, divný), 妙なか (*mjónaka*, zvláštní) (Mogi, 2019). Toto pravidlo se týká převážně sinojaponských slov. Např. adjektivum ノーマル (*nómaru*, normální) vykazuje spíše tendenci použít な (Akijama, 1991: 187). Toto pravidlo se také netýká starších adjektiv typu *-na*, které se dnes už v *kjócuógo* nepoužívají. Jde např. おにくじな (*nikudžina*, zlý, krutý), じんべんな (*džimbenna*, vzácný), よころな (*jokorona*, zbytečný, nepotřebný) (Akijama, 1991: 186–187).

### 4.4.2 Slovesa

V porovnání s ostatními dialekty se kumamotský dá definovat jako dialekt s pěti kategoriemi sloves podle způsobu ohýbání. Těmito kategoriemi jsou pětistupňové ohýbání, horní jednostupňové, dolní jednostupňové a nepravidelné ohýbání řady *sa* a *ka*.

V případě časování sloves dochází v kumamotském dialektu k více změnám. Ty jsou vyznačeny v tabulce 12 (Baba, 2009: 61).

Tabulka 13 Časování sloves v kumamotském dialektu

	<i>Kjócuógo</i>	Slovníkový tvar	Záporný tvar	Přechodníkový tvar
Pětistupňová slovesa	書く	kaku	kakan	kaite
	読む	jomu	joman	jonde

	ある	aru	naka	atte
	買う	kau	kawan	katte kóte
Horní jed- nostupňová slovesa	見る	miru	miran min	mite
	起きる	okiru	okiran okin	okite
Dolní jed- nostupňová slovesa	食べる	taberu taburu	taben	tabete
	教える	ošieru ošijuru	ošien	ošiete
	寝る	neru	neran	nete
Nepravidelná slovesa řady <i>sa</i>	する	suru	sen	šite
Nepravidelná slovesa řady <i>ka</i>	来る	kuru	kon	kite

	Minulý tvar	Rozkazovací tvar	Tvar potenciálu 1 <sup>29</sup>	Tvar potenciálu 2 <sup>30</sup>
Pětistupňová slovesa	kaita	kake	kakikuru	kakaruru kakaruru?
	jonda	jome	jomikuru	jomaruru jomaruru?
	atta			
	katta kóta	kae	kaikuru	kawaruru kawaruru?
Horní jed- nostupňová slovesa	mita	mire miro	mikuru	miraruru miraruru?
	okita	okire okiro	okikuru	okiraruru okiraruru?
	tabeta	tabere tabero	tabekuru	taberaruru taberaruru?
Dolní jed- nostupňová slovesa	ošieta	ošiere ošiero	ošiekuru	ošieraruru ošieraruru?
	neta	neru nero	nekuru	neraruru neraruru?
Nepřavidelná slovesa řady <i>sa</i>	šita	sere sero širo	šikuru	saruru saruru?

<sup>29</sup> Jde o potenciál, kdy je daná osoba schopna vlastními schopnostmi uskutečnit danou činnost.

<sup>30</sup> Jde o potenciál, kdy je daná osoba schopna uskutečnit danou činnost skrze okolnosti.

Nepravidelná slovesa řady <i>ka</i>	kita	ke	kikiru	koraruru koraru?
-------------------------------------	------	----	--------	---------------------

Z této tabulky lze odpozorovat následující pravidla.

Ačkoliv se slovesa jako *taberu* (食べる, jíst) ohýbají jako spodní jednostupňová slovesa, zachovávají si tvary dolních dvojestupňových sloves (Mogi, 2019). V případě, že sloveso jako např. *taberu* obsahuje konsonantu před *-eru*, může se vyskytovat také ve tvaru C + *uru*. Pokud ovšem souhláska chybí, mění se *-eru* na *-juru* (Baba, 2009: 61). Na druhou stranu se nedochovala horní dvoustupňová slovesa a přetvořila se na jednostupňová. Výjimku tvoří sloveso *dekiru* (出来る, moci), které se z horního dvojestupňového slovesa změnilo na dolní dvojestupňové ve tvaru *dekuru* (でくる) (záporný tvar *deken* (でけん), minulý tvar *deketa* (でけた)) (Mogi, 2019).

Záporný tvar sloves se celkově liší od *kjóćúgo*. Z původního 1. slovesného základu + *-nai*, jak se tvoří zápor v *kjóćúgo*, zůstala pouze koncovka *-n*. Výjimku tvoří sloveso *aru*, u něhož se zápor chová stejně jako adjektivum typu *-i*. Navíc se horní jednostupňová slovesa mohou chovat jako pětistupňová (viz kapitola 2.4.1) a tvořit tak tvary *miran* nebo *okiran*. Podle Akijamy (1983: 231) se slovesa jako *miru*<sup>31</sup>, *deru* a další chovají spíše jako čtyřstupňová slovesa, a proto je přípustný tvar *miran* apod.

Přechodníkové i minulé tvary jsou téměř totožné s *kjóćúgo*. Jedině v případě polosamohláskových sloves, jakým je např. *kau*, se vyskytují dvojí tvary, jak je uvedeno v tabulce 14. Jde o tzv. prodloužení minulých tvarů (viz kapitola 2.4.1).

Další změnou jsou rozkazovací tvary všech sloves mimo ta pětistupňová. Kromě běžných tvarů, které lze nalézt i v *kjóćúgo*, se u jednostupňových sloves vyskytuje i vzor kořen + *-re*. Sloveso *suru* umožňuje tři různé rozkazy a to *sere*, *sero* a *širo*. Dle mého názoru jde v prvním případě pravděpodobně o stejné pravidlo, jež platí pro jednostupňová slovesa, zatímco v případě *sero*<sup>32</sup> by mohlo jít o kombinaci *sere* a *širo*. Rozkazovací tvar u nepravidelného slovesa *kuru* vůbec neodpovídá jeho tvaru v *kjóćúgo*. Opět předpokládám, že jde o vliv pravidla jednostupňových sloves.

<sup>31</sup> V případě *miru* je zařazení mezi čtyřstupňová slovesa preferovanější (Akijama, 1983: 231).

<sup>32</sup> Akijama (1991: 195) uvádí, že jde o tvar používaný převážně na jihu prefektury, zatímco na severu se jedná o tvar *sé*.

Nejzajímavějším rozdílem oproti standardní japonštině jsou dva druhy potenciálu, který se v *kjócu-go* vyskytuje pouze jako jeden tvar, přičemž mu ani jeden z těchto dvou potenciálů svojí formou neodpovídá (viz kapitola 2.4.4). Potenciál vlastních schopností se tvoří pomocí 2. slovesného základu a sufixu *-kuru*<sup>33</sup>. Pokud se však jedná o situační potenciál, tvoří se 1. slovesným základem + *-ruru*. Podle některých zdrojů (Akijama, 1991: 193) existuje také třetí varianta potenciálu, která se rovněž týká situace. Tvoří se pomocí prvního slovesného základu + *-dasu*, v záporu pak *-dasan*. Jde např. o faktor času, který znemožňuje / umožňuje uskutečnění dané činnosti (viz kapitola 2.4.4). Bývá však obtížné je od sebe zcela oddělit a druhý situační potenciál bývá často nahrazován prvním, který je uveden i v tabulce.

Lze pozorovat také pozůstatky nepravidelnosti slovesa *šinu* (死ぬ, zemřít) z klasické japonštiny, především v řeči starších obyvatel, v níž bývá někdy používáno ve tvaru *šinuru* (死ぬる) (Akijama, 1983: 231).

#### 4.4.3 Slovesné a adjektivní vazby

Vazby, které se zapojují do ohebných sloves, se dají roztrždit do pěti skupin podle tvaru, na něž se napojují. Jde o první slovesný základ, druhý slovesný základ, přechodníkový tvar, kauzativní tvar a minulý tvar (Baba, 2009: 63).

Kromě samotného záporu, který byl vysvětlen již v předchozí kapitole, se na první slovesný základ napojují tyto výrazy.

Tabulka 14 Vazby na imperfektní tvar

Vazba v dialektu	Vazba v <i>kjócu-go</i>	Český překlad
<i>-nan</i> (なん)	<i>-nakereba naranai</i> (なけれ ばならない)	Muset
<i>-nanken (ga)</i> (なんけん (が))		
<i>-nan to desu jo</i> (なんとです よ) (formálnější)		
<i>-n de joka</i> (んでよか)	<i>-nai de mo ii ka?</i> (ないで もいいのか?)	Nemohl bych? (vůči blízkým osobám)

<sup>33</sup> V regionu Amakusa a Kuma se vyskytuje také ve tvaru 2. slovesný základ + *juru*, např. *ikijuru* (行きゆる, mohu přijít) (Akijama, 1991: 192).



-n hó ga joka jo (んほうがよかよ)	-nai hó ga ii (ないほうがいい)	„Nebylo by lepší nedělat...“
-n hóga jokaddžanaka (desu ka) (んほうがよかつじゃなか (ですか) )	-nai hó ga ii de ha nai ka (ないほうがいいではないか)	Rada, aby někdo něco nedělal

### Příklady:

1. 土曜はバイトに行かなんけん… (土曜はバイトに行かなければならない)

*Dojó wa baito ni ikananken...*

„V sobotu musím na brigádu...“

2. すみません、来週引っ越しばせなんとですよ… (すみません、来週に引っ越ししなければなりません)

*Sumimasen, raišú hikkošibasenan to desu jo...*

„Promiňte, příští týden se musím přestěhovat.“

3. 明日は御飯、作らんでよか? (明日は御飯を作ってもいい?)

*Ašita wa gohan, cukurande joka?*

„Nemohla bych zítra udělat večeři?“

4. ビールは飲まんほうがよかですよ。(ビールは飲まないほうがいいですよ)

*Bíru wa noman hó ga joka desu jo.*

„Neměl byste pít pivo.“

5. お風呂に入らんほうがよかつじゃなか。(お風呂に入らないほうがいいではないか)

*Ofuro ni hairan hó ga joka ddžanaka.*

„Nebylo by lepší nechodit do vany?“

Na druhý slovesný základ se pojí slovesný modifikátor *joru*. Ten se objevuje nejen v Kumamotu, ale v mnoha západních dialektech Japonska (jak již bylo popsáno v kapitole 2.4.3). Má tři významy. Za první značí, že daná aktivita, činnost nebo pohyb pokračuje (Baba, 2009: 24). V *kjócuó* mu odpovídá varianta *-ši cucu aru* (しつつある, stále pokračuje) (Nakagawa, 2003: 312). Za druhé nese význam „uprostřed (dělání)“ (v *kjócuó toču da* (途中だ, uprostřed)). Třetím významem je nějaký zvyk (Baba, 2009: 24).

### Příklady:

6. 朝からずっと雨の降りよるね。(朝からずっと雨が降っている)

*Asa kara zutto ame no furijoru ne.*

„Od rána pořád prší.“

7. A: どこ行きよると?(どこに行く途中だか) B: 頭の痛かけん、  
うちに帰りよると。(頭が痛いから、うちに帰る途中だ)

*A: Doko ikijoru to? B: Atama no itakaken, uči ni kaerijoru to.*

A: „Kam máš namířeno?“ B: „Bolí mě hlava, a tak se zrovna vracím domů“

8. リーさんは一週間に 3 回中国語ば教えよる。(リーさんは一週間に 3 回に中国語を教える。)

*Ri san wa iššúkan ni sankai čúgokugo ba ošiejoru.*

„Pan Lee učí čínštinu třikrát týdně.“

Na přechodníkovém tvaru jsou závislé následující gramatické jevy, které jsou obdobné i pro *kjócuگو* (stejně jako tomu bylo u prvního slovesného základu) a dají se odvodit od jiných gramatických pravidel. Těmi jsou *te mo joka (desu ka)* (てもよか (ですか) ) a *te moratte mo joka (desu ka)* (てもらってもよか (ですか) ). Jde o výrazy k získání souhlasu, svolení a žádosti, v *kjócuگو* jim odpovídá *te mo ii* (もいい) a *te morattemo ii* (てもらってもいい) (Baba, 2009: 52).

Pro vysvětlování důvodů se používá vazba *te kara* (~てから). Formálnější varianta je *te kara desu ne* (てからですね) (Baba, 2009: 42).

#### Příklady:

9. ちょっと借りてよか?

*Čotto karite joka?*

„Mohl bych si to na chvíli půjčit?“

10. パソコンば使ってもよかですか?

*Pasokon ba cukatte mo joka desu ka?*

„Mohl bych použít počítač?“

11. これを教えてもらってもよかですか?

*Kore o ošiete moratte mo joka desu ka?*

„Mohl byste mi to prosím vysvětlit?“

12. 熱が出てからですね、起きられなかったですよ。

*Necu ga detekara desune, okirarenkatta ddesu jo.*

„Protože mi vyskočila teplota, vůbec jsem nevstal.“

Dále se na přechodníkový tvar napojuje slovesný modifikátor *toru* (popř. *doru*). Stejně jako *joru* se vyskytuje v dialektech západního Japonska (viz kapitola 2.4.3). Nese čtyři významy. Za prvé představuje výsledek nějaké činnosti, který přetrvává (Baba, 2009: 25). V *kjójúgo* odpovídá vazba *siteiru* (している) (obdobně jako v případě *joru*) (Nakagawa, 2003: 204). Tato vazba se používá také při vyjadřování historických faktů nebo osobních zkušeností. Za třetí jde o popis zevnějšku, povahy, přirozenosti. V záporném tvaru pak znamená, že ještě něco nebylo uděláno (*mada... te inai* (まだ～ていない)) (Baba, 2009: 25).

13. おとといから国の友達が熊本に遊びに来とるけん、忙しか。

*Ototoi kara kuni no tomodači ga Kumamoto ni asobi ni kitoruken, isogašika.*

„Předevčírem přijel do Kumamota kamarád z mojí země, a tak jsem velmi zaneprázdněn.“

14. 阿蘇山は何回か噴火しとる。

*Aso-san wa nankai ka funkašitoru.*

„Sopka Aso již několikrát vybuchla.“

15. 田中さんはお姉さんによく似とる。

*Tanaka san wa onésan ni joku nitoru.*

„Tanaka se velmi podobá své sestře.“

16. この薬はまだ飲んどらん。

*Kono kusuri ba mada nondaran.*

„Ještě jsem si ten lék nevzal.“

I vazby napojující se na kauzativní tvary jsou ovlivněny jinými pravidly aplikujícími se na původní vazby v kjócuó. Spadá sem vazba *-sasete moratte mo joka* (させてもらってもよか), když chceme získat svolení k nějaké činnosti (Baba, 2009: 62).

Totéž platí pro vazbu *-ta hóga joka jo* (たほうがかよ) / *-ta hóga joka ddžanaka* (*desu ka*) (たほうがかっじゃなか (ですか)) užívanou při dávání rad, stejně jak bylo uvedeno u záporné varianty v předchozím odstavci (Baba, 2009: 63).

Kromě výše zmíněných vazeb se na běžné tvary sloves, adjektiv a substantiv pojí další vazby. Vynechány jsou význam měnicí partikule, které jsou vysvětlené v kapitole 4.4.4.

**Tabulka 15 Vazby pojící se na slovesa, adjektiva a substantiva**

Vazba v dialektu	Vazba v kjócuó	Český překlad
<i>to daro</i> (とだろ)  <i>S + daro</i> (だろ)  <i>to dešo</i> (とでしよ)  <i>S + dešo</i> (でしよ)	<i>no daró ka</i> (のだろうか)  <i>no dešó ka</i> (のでしよ か)	Ověření informace  ...že?
<i>te</i> (て)  <i>te desu</i> (てです)	(např.) <i>to itta</i> (と言った)	Sdělení informace bliž- nímu, např. „řekl, že...“  Vůči výše postavenému
<i>to dža naka</i> (とじゃなか)  <i>S + dža naka</i> (じゃなか)	<i>de wa nai ka</i> (ではないか)	Vlastní myšlenka, nápad  „Není to...?“

Příklady:

17. 試験は水曜で終わるとだろ？（試験は水曜日で終わるのだからか。）

*Šiken wa suijó de owaru to daro?*

„Zkoušky končí ve středu, že?“

18. 山田くんは？今日はこられんてです。（山田君は？今日は来られないと言いました。）

*Jamada kun wa? Kjó wa koraren te desu.*

„Kde je Jamada?“ „Říkal, že dnes nepřijde.“

19. 北海道とか、どぎゃん？ちょっと高かとじゃなか？（北海道などはどう？ちょっと高いではないか？）

*Hokkaidó toka, dogjan? Čotto takaka to dža naka?*

„A co třeba Hokkaidó? Není to trochu drahé?“

#### 4.4.4 Partikule

V rámci výzkumu kumamotského dialektu je důležité zaměřit se především na pádové a koncové partikule.

U pádových partikulí, jak bylo popsáno v kapitole 2.4.2, se oproti běžné zásobě rozšiřuje jejich inventář. Nejdůležitější odlišností je záměna partikule *ga* が, značící podmět, za *no* の (Baba, 2009: 15). Na rozdíl od Sasakiho (viz 2.4.2), Akijama (1991: 187) uvádí, že se partikule *ga* používá v pocitově zabarvených větách, značících rozumný úsudek. Uvádí ale také, že jde o složitý systém, který je třeba blíže prozkoumat. Dále se místo předmětné partikule *o* を užívá partikule *ba* ば a místo směrové partikule *e* へ se užívá partikule *san* さん. Privlastňovací partikule se redukuje pouze na *n* ん (viz kapitola 4.2) (Nakagawa, 2003: 9).

#### Příklady:

1. 雨が降る → 雨の降る

*Ame ga furu* → *Ame no furu*

„Prší.“

2. どこへ行くの → どこさん行くと

*Ame no furu* → *Doko san iku to*

„Kam jdeš?“

3. 本を読む → 本ば読む (*Hon ba jomu*)

*Hon o jomu* → *Hon ba jomu*

„Budu číst knihu.“

Namísto partikulí jako *ja* (や), *jara* (やら), *dano* (だの), které se užívají při výčtech, se užívají partikule *ten* (てん) a *teron* (てろん). V případě partikule se stejným významem *demo* (でも) dochází pouze k redukci na *den* (でん) (Nakagawa, 2003: 9).

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.4.5, koncové partikule jsou důležitou součástí dialektů. I v tom kumamotském dochází k rozšíření inventáře partikulí z *kjócuógo* a jejich užití se podle tohoto rozšíření také více variuje. Z hlediska koncových tázacích partikulí se partikule *no* (の), značící otázku, mění na *to* (と) (Baba, 2009: 15).

Mezi koncovými netázacími partikulemi se nachází jedny z nejtýpčtějších výrazů, které dialekt doprovází a na něž člověk narazí všude po prefektuře. Jde o partikule *bai* (ばい) a *tai* (たい) (Akijama, 1991: 189). Do *kjócuógo* se překládají jako partikule *jo* よ (Nakagawa, 2003: 165, 230), někdy také jako *da jo* (だよ), *da jo ne* (だよね) nebo *da no sa* (だのさ) (Akijama, 1991: 190), ale jejich použití je značně rozdílné. Nejprve k partikuli *bai*. Ta značí silnou vlastní rozhodnost a jistou subjektivitu. Může také nést význam určité sofistikovanosti a mírnosti, což je její hlavní použití ve fukuockém dialektu. Dalšími variantami jsou *bana*, *baita* apod. (viz kapitola 4.6) (Akijama, 1983: 189).

Partikule *tai* se pak používá spíše v případě objektivní (Akijama, 1991: 189). Ve starší práci Akijama ovšem uvádí, že pokud je tvrzení zcela objektivní, není třeba tohoto výrazu vůbec používat (Akijama, 1983: 226). Další použití této partikule je nová informace v odpovědi na otázku, naznačení, že vyprávění ještě bude pokračovat, ověření, zda posluchač danou věc zná a prezentace vlastních myšlenek, rad apod. (Baba, 2009: 43–44). Obě partikule mohou nahrazovat sponu *da* (být) (Akijama, 1991: 189).

#### Příklady:

4. もう行くの？ → もう行くと？

*mó iku no? → mó iku to?*

„Už jdeš?“

5. 今日は雨ばい / 今日も雨たい (今日は雨だよ)

*Kjó wa ame bai. / Kjó mo ame tai*

„Dnes bude pršet.“

6. バイバイばい (さようならだよ)

*Bai bai bai*

„Tak čau.“

7. 熊本はうまかつが多いとたい (熊本はおいしいものが多いのよ)

*Kumamoto wa umakacu ga ói to tai*

„V Kumamotu je hodně lahodných jídel.“

#### **4.4.5 Spojovací výrazy**

Co se týče spojovacích výrazů v kumamotském dialektu, dochází ke změnám u odporovacích, příčinných i podmínkových výrazů. I v tomto případě existuje poměrně vysoká variabilita napříč prefekturou, ta však postupně mizí nebo se zachovává pouze u starších obyvatel.

V *kjócu* se jako odporovací výraz často používá spojka *šikaši* (しかし, ale) nebo *keredomo* (けれども, ale) a další. Ty v kumamotském dialektu nahrazuje výraz *batten*

(ばってん, ale). Pochází z klasické japonštiny ze slova *batote* (ばとて) (Nakagawa, 2003: 236). Nachází se také ve všech dialektech Hičiku. Dalšími, méně častými variantami, jsou *don* (どん, ale), popř. *idon* (いどん, ale), a *kendo* (けんど, ale) (Akijama, 1991: 191).

Příklady:

1. 行きたがばってん、行けんとたい。(行きたいんだけど、行けないのよ)

*Ikitaga batten, iken to tai.*

„Chci jít, ale nemůžu.“

Příčinné spojky *kara* (から, protože) a *node* (ので, protože) se v dialektu mění na výraz *ken* (けん) (Akijama, 1991: 191) nebo *kenga* (けんが) (Baba, 2009: 38). Používá se jak uprostřed věty, tak na jejím konci (Baba, 2009: 37). Uslyšíme ji i v jižních částech prefektury, ačkoliv v regionech jako je Kuma, se nadále vyskytuje v podobě *de* (で) nebo *džadde* (じゃっで) (Akijama, 1991: 191–192). Ve starších spisech se také objevuje *daru ken* (だるけん) nebo *da ken* (だけん) ve smyslu *da kara* (だから, protože) (Akijama, 1991: 185). Výraz *ken* se používá také ve významu pracovního postupu, oznámení nevyžadujícího odpověď a při poskytování informací (Baba, 2009: 38).

Příklady:

2. 明日返すけん、500 円かして。(明日返すから、500 円貸して。)

*Ašita kaesu ken, 500 en kašite.*

„Zítř ti to vrátím, tak mi půjč 500 jenů.“

3. そんな先に花やのあるけん、そこから、10 分ぐらいかな。(その先に花屋があると、そこから、10 分ぐらいかな。)

*Son saki ni hanaja no aru ken, sokokara, 10 pun gurai kana.*



„Napřed tam je květinářství a odtud to je asi 10 minut.“

4. 先に出るけんね。(先に出るね)

*Saki ni deru ken ne.*

„Já už odcházím!“

5. おやつは冷蔵庫にあるけんね。(おやつは冷蔵庫にある。)

*Ojacu wa reizóko ni aru ken ne.*

„Svačina je v ledničce.“

Rozdílné jsou také podmínkové výrazy. Nejčastěji se užívá výraz *tošaga* (としゃが<sup>34</sup>) nebo *tošaganja* (としゃがにゃ<sup>34</sup>). Zajímavé je, že v dalších dialektech Hičiku se vyskytuje také výraz *gii* (ぎい), jehož podobu nenalezneme v severním dialektu, ale v jižním, kam se dostal přes souostroví Amakusa a kde je ve formě *gii* (ぎい), *gitto* (ぎっと) nebo *girja* (ぎりゃ). Tento výraz ovšem mizí jak z kumamotského dialektu, tak z dalších dialektů Hičiku (Akijama, 1991: 192).

#### Příklady:

6. 行くとしゃがわかるたい。(行けば、わかるね)

*Iku tošaga, wakarai tai.*

„Když tam půjdeš, tak to pochopíš.“

#### **4.4.6 Osobní zájmena**

Ačkoliv je použití osobních zájmen i v běžné japonštině velmi omezené, existuje několik, která se v kumamotském dialektu dají použít i ve zdvořilé řeči. Pro první osobu jednotného čísla bez ohledu na pohlaví se nejvíce používá zájmeno *atakuši*. Dalšími variantami jsou *odon* a *odomi*, ty se vyskytují spíše v řeči starších žen, přestože jsou použitelné i v mužské řeči. Pouze ženy užívají další zájmena jako *ataši* nebo *uči*. V mužské řeči najdeme spíše výrazy jako *džibun*, *ore* nebo *waši*. Výraz *boku*, známý z běžné

---

<sup>34</sup> Podobné výrazy (*tosaiga* (とさいが<sup>34</sup>), *tosaigo* (とさいご), *toša* (としゃ)) se nachází také v prefektuře Aiči a Gifu (Akijama, 1991: 192).

japonštiny, se v dialektu téměř nepoužívá, protože je považován za dětinský (Akijama, 1991: 209).

Druhá osoba bývá vyjadřována zájmeny *áta*, které je považováno za zdvořilejší, a *ata* používanému k vyjádření nejen úcty, ale také jisté důvěrnosti. Vůči níže postaveným nebo osobám na stejné úrovni se používá *džibun* (mužská řeč), *taši* (mužská řeč) a *anta* (ženská řeč) (Akijama, 1991: 209).

Co se týče třetí osoby jednotného čísla, jsou v kumamotském dialektu považovány za uctivé např. výrazy jako *kon hito*, *son hito*, *anhito* a *don hito*. Často se také používá méně formální zájmeno *ši*, např. *eraka ši* (偉かし, obdivuhodný člověk) nebo *tonari n ši* (隣んし, soused). Pokud je řeč o níže postavených osobách, mohou se vyskytnout zájmena jako *wari*, *jacu*, *anwari*, *ajacu* (Akijama, 1991: 210).

#### 4.5 Lexikální odlišnosti

Ostrov Kjúšú byl vždy poměrně vzdálen od hlavního města a tím pádem i nejnovějšího vývoje jazyka. Kvůli této vzdálenosti a ostrovní izolaci se různé jazykové roviny, včetně lexikální, dialektů Kjúšú začaly vyvíjet odlišným směrem. Rozdílnosti se v rámci kumamotského dialektu dají rozdělit do dvou kategorií. Těmi jsou slova pocházející se starší japonštiny a slova specifická pouze pro Kjúšú nebo prefekturu Kumamoto.

Jak již bylo zmíněno, celá řada slov, která nenajdeme v *kjóúgo*, pochází ze starší japonštiny. Nejznámějším výrazem celé prefektury je bezesporu výraz *atozeki* (あとせき, zavřít za sebou dveře). Běžně ho nalezneme na dveřích restaurací a obchodů. Skládá se ze slov *ato* (後, poté) a *seku*<sup>35</sup>(せく, zavřít dveře). Toto *seku* se nachází také v sousloví *kokoro ga seku* (心がせく, sevřít se srdce) a výrazech *sekarašii* (せからしい, zaneprázdněný, otravný). Dalšími příklady jsou sloveso *nukaru* (ぬかる, být zaseknutý), původně sloveso *nuku* (貫く), nebo sloveso *aeru* (あえる, zbavit se skvrn, nečistot), které je doložitelné už v Kodžiki (Akijama, 1991: 168–169).

Výrazů ze starší japonštiny je v kumamotském dialektu nepočítaně a jsou dokladem správnosti Janagitovy teorie radiální distribuce nářečních forem (viz kapitola 2), jelikož

---

<sup>35</sup> Dnes ve tvaru *fusagu* (塞ぐ).

obdobné výrazy můžeme nalézt i v dialektech Tóhoku. Např. jev *batten* (ばってん, ale) zmíněný v kapitole 4.4.2 se v prefekturách jako Aomori nebo Akita vyskytuje se stejným významem ve tvaru *batte* (ばって) nebo *bate* (ばて). Podle nejpravděpodobnější teorie jde o posunutí významu podmínky *batote* (ばとて), jelikož např. v Saitamě se výraz *batte* (ばって) používá právě v tomto významu (Akijama, 1991: 171). Dalšími příklady jsou např. *muzoi* (むぞい, ubohý, roztomilý<sup>36</sup>), *wakaran* (わからん, nesmíš (při napomínání dětí)), *aho* (あほ<sup>37</sup>, matka) a další (Akijama, 1991: 172–173).

Mimo výrazy ze starší japonštiny je na celém Kjúšú velké množství výrazů vyskytujících se pouze v těchto regionech. Některé z nich ovšem mají původ ve starší japonštině. Nejhojnější jsou v dialektech Hičiku (162 identifikovaných charakteristických slov), o něco méně jich nalezneme v dialektech Hiniči (98 slov) a Sacugú (96 slov). V rámci Hičiku má nejvíce charakteristických slov kumamotský dialekt (62 slov). Dá se tedy říci, že kumamotský dialekt je nejtypičtějším představitelem kjúšúských dialektů z hlediska specifčnosti slovní zásoby (Akijama, 1991: 175). Některé z nich těchto specifických výrazů jsou uvedeny v tabulce níže (Akijama, 1991: 175).

**Tabulka 16** Specifické kumamotské výrazy

Kumamotský dialekt	Kjócúgo	Význam
<i>binta</i> (びんた)	<i>atama</i> (頭)	Hlava
<i>cuba</i> (つば)	<i>kučibiru</i> (唇)	Rty
<i>júgo, nanban</i> (ゆーご, なんばん)	<i>kaboča</i> (かぼちゃ)	Dýně

<sup>36</sup> V kumamotském dialektu se vyskytuje v mnoha podobách, kdy nahrazuje kořen *kawai* (かわい) ve výrazech jako *kawaii* (かわいい, roztomilá), *kawaisó* (かわいそう, ubohý) nebo *kawaiгарu* (かわいがる, rozmazlovat).

<sup>37</sup> V Tóhoku spíše jako *aba* (あば).

<i>došiko</i> (どしこ)	<i>ikucu, ikura</i> (いくつ, いく ら)	Kolik
<i>karau</i> (からう)	<i>seou</i> (背負う)	Nosit (na zádech)
<i>tacu, taka</i> (たつ, たか)	<i>tako</i> (凧)	Papírový drak
<i>igawa</i> (いがわ)	<i>ido</i> (井戸)	Studna

V dialektu také ve velké míře dochází k sémantickému posunu. Např. slovo *binta* (びんた) znamená v *kjójúgo* facka, v kumamotském dialektu však znamená hlava nebo tvář (Šinozaki, 2014: 87). Podobným příkladem je adjektivum *futoi* (太い, tlustý), které v dialektu nabývá významu velký, nebo *komai* (こまい, malý, drobný), v němž došlo k překrytí adjektiv *čísai* (小さい, malý) a *komakai* (細かい, drobný, podrobný) (Šinozaki, 2014: 95).

V rámci derivace slov se v dialektu vyskytuje velké množství odlišných afixů. Např. pro zdůraznění se užívá prefixů jako *ucu-* (うつ-), *uči-* (うち-), *koki-* (こき-), *sade-* (さで-), *cucu-* (つつ-), *cun-* (つん-), *hači-* (はち-), *bači-* (ぼち-), *hin-* (ひん-), *heši-* (へし-), *hota-* (ほた-) a další (Nakagawa, 2003: 13). Některé z užívaných sufixů a pomocných sloves jsou uvedeny i s významy v tabulce níže (Nakagawa, 2003: 13).

**Tabulka 17** Příklady sufixů užívaných v dialektu

Sufixy a pomocná slovesa v dialektu	Obdoba v <i>kjójúgo</i>	Význam
<i>kasu</i> (かす)	<i>šiteoku</i> (しておく)	udělat něco předem
<i>kuru</i> (くる)		zesílení

<i>kokuru</i> (こくる) <i>takuru</i> (たくる)	<i>cujoku</i> (強く)	zesílení, udělat silně
<i>gena</i> (げな)	<i>só da</i> (そうだ)	zdá se
<i>kaburu</i> (かぶる)		pasiv
<i>mawasu</i> (まわす)	<i>kasane gasane</i> (重ね重ね)	opakovaně, často
<i>bo</i> (ぼ)	<i>da</i> (だ)	spona být

Zvláštní výrazy nalezneme také mezi onomatopoickými a mimetickými výrazy (Nakagawa, 2003: 15). Od svých protějšků ze standardní japonštiny se některá značně liší. Ačkoliv v dialektu se takových onomatopoických a mimetických výrazů vyskytuje celá řada, jejich použití nebývá až tak časté a mnohé zdroje obsahující výčty kumamotské slovní zásoby je zcela opomíjejí (např. Akijama (1991, 1983)), takže zřejmě netvoří hlavní součást mluvy v dialektu.

**Tabulka 18 Onomatopoické a mimetické výrazy v dialektu**

Výraz v dialektu	Význam
<i>aguwán to</i> (あぐわあーんと)	němý údiv
<i>upponpon</i> (うっぽんぽん)	hodně hořet (oheň)
<i>kin kin gjan gjan</i> (きんきんぎゃんぎゃん)	křičet a zlobit se
<i>gosso gosso</i> (ごっそごっそ)	postupně
<i>goro goro</i> (ごろごろ)	hodně
<i>dokitto</i> (どきっと)	překvapeně

<i>suka suka</i> (すかすか)	být velmi hladový
<i>gura gura</i> (ぐらぐら)	být naštvaný
<i>furu furu</i> (ふるふる)	opravdu nesnášet
<i>cun cun</i> (つんつん)	vypadat nepříjemně, nepřátelsky
<i>gabun gabun</i> (がぶんがぶん)	postupně hodně (jíst)

#### 4.6 Zdvořilost

Kumamotský dialekt lze z hlediska zdvořilosti zařadit následujícím způsobem. Jde o dialekt s možností vyjádření zdvořilosti a uctivosti i vůči blízkým osobám (*miučī sonkei hógen*) a s možností vyjadřovat zdvořilost i vůči přírodním jevům (viz kapitola 2.6). Navíc využívá kromě uctivých, skromných a zdvořilých výrazů také složitý systém zdvořilostních koncových partikulí.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.6, západní dialekty (včetně kumamotského) jsou charakteristické větším množstvím zdvořilých výrazů a složitostí zdvořilostního systému než východní dialekty. Právě kumamotský dialekt je jedním z představitelů těch složitějších systémů. Je velmi variabilní napříč celou prefekturou, takže při použití zdvořilosti může i mezi rodilými mluvčími docházet k nedorozumění (Akijama, 1991: 197).

##### Příklad:

1. 今日は家におらすとですか。  
*Kjó wa ie ni orasu to desu ka.*  
„Budete dnes doma?“

Tato věta je typickým příkladem nedorozumění. V severním dialektu se užívá spíše v situaci, kdy je mluvčí výše postavený než tázaný. Na jihu prefektury, především v Amakuse, jde o přesný opak, tedy mluvčí je níže postavený. Jedná se o pozůstatek starší zdvořilosti, jež se ze severního dialektu postupně vytratila. Ze starší japonštiny zůstala také některá zdvořilostní slovesa (Akijama, 1991: 198). Ta jsou uvedena v následující tabulce.

**Tabulka 19 Historický původ některých zdvořilostních výrazů**

Tvar v kumamotském dialektu	Tvar v <i>kjóúgo</i>	Původní tvar v klasické japonštině
<i>hairjó</i> <sup>38</sup> (はいりょ一) <i>haijo</i> (はいよ)	<i>kudasai</i> (ください)	<i>hairjó</i> (拝領, obdržet)
<i>hairjosuru</i> <sup>39</sup> (はいりよする)	<i>itadaku</i> (いただく)	
<i>gozaru</i> <sup>40</sup> (ござる) <i>gozarumasu</i> <sup>41</sup> (ござるます)	<i>gozaru</i> (ござる) <i>iru</i> (居る)	<i>gozaru</i> (御座る, být)
<i>mosu</i> <sup>42</sup> (もす)	<i>mósu</i> (申す)	<i>mósu</i> (申す, říct, udělat)
<i>agemosu</i> <sup>43</sup> (あげもす)	<i>sašiageru</i> (差し上げる)	

Odlišnosti ve zdvořilostním systému lze rozdělit do tří skupin. Těmi jsou změny v uctivých výrazech (尊敬表現, *sonkei hjógen*), skromných výrazech (謙譲表現, *kendžó hjógen*) a zdvořilých výrazech (丁寧表現, *teinei hjógen*).

Uctivá řeč se v kumamotském dialektu liší v plnovýznamových i pomocných slovesech. Odlišné užití uctivých plnovýznamových sloves je blíže popsáno v tabulce 21 (Akijama, 1991: 199).

**Tabulka 20 Změny uctivých výrazů**

Běžný výraz v <i>kjóúgo</i>	Uctivé výrazy v <i>kjóúgo</i>	Uctivé výrazy v kumamotském dialektu	Výrazy v rozkaze

<sup>38</sup> Uctivá japonština.

<sup>39</sup> Skromná japonština.

<sup>40</sup> Uctivá japonština.

<sup>41</sup> Zdvořilá japonština.

<sup>42</sup> Zdvořilá japonština.

<sup>43</sup> Skromná japonština.

<i>iru</i> (居る, být) <i>kuru</i> (来る, přijít) <i>iku</i> (行く, jít)	<i>iraššaru</i> (いらっしゃる) <i>oideninaru</i> (おいでになる)	<i>oidenaharu</i> (おいでなはる) <i>oizuru</i> (おいずる) <i>oideru</i> (おいでる)	<i>oide</i> (おいで) <i>oidemasse</i> (おいでませ)
<i>iru</i> (居る, být)	<i>iraššaru</i> (いらっしゃる)	<i>gozaru</i> (ござる)	
<i>taberu</i> (食べる, jíst)	<i>mešiagaru</i> (召し上がる)	<i>oagaru</i> (おあがる)	<i>oagari</i> (おあがり) <i>oagarimasse</i> (おあがりませ)
<i>kureru</i> (くれる, dostat)	<i>kudasaru</i> (下さる)	<i>kudaharu</i> (くだはる) <i>kudaru</i> (くだる)	<i>kudahari</i> (くだはり) <i>kudaharimasse</i> (くだはりませ) <i>kudai</i> <sup>44</sup> (くだい)
	<i>kudasai</i> (ください, prosím v rozkaze)		<i>hairjó</i> (はいりょー) <i>haijo</i> (はいよ)

Примеры:

2. おいでなはりませ (いらっしゃいませ)

*Oidenaharimasse*

„Vítejte“ (při vstupu do obchodu)

3. 来てござった (来ていらっしゃった)

<sup>44</sup> Používá se především v regionu Kuma.



*Kitegozatta*

„Přišel“

4. こるば、いっちょはいよ (これ一つください)

*Kore ba, iččo haijo.*

„Jednou, prosím.“

Co se týče pomocných sloves, existuje jich celá škála od nejuctivějších až po ta, která téměř uctivá nejsou. Liší se samozřejmě nejen stupněm uctivosti, ale také užitím a regionem, v němž se používají. Všeobecně je, podobně jako v *kjócuógo*, nejuctivějším výrazem pomocné sloveso *nasaru* (なさる). Obdobný výraz, co se týče míry uctivosti, je *naharu* (なはる) (Akijama, 1991: 199). Někdy se méně uctivěji používá *nasu* (なす). Další možností je použití opisného výrazu. Ten má v *kjócuógo* tvar *o... ni naru* (お〜になる), v kumamotském dialektu se mění na *o... masu* (お〜ます). Používají jej ovšem spíše starší obyvatelé prefektury a je mírně zastaralý (Akijama, 1991: 200).

Příklady:

5. もう乗んなさったろー (もうお乗りなさったろう)

*Mó non nasattaró.*

„Už zřejmě nastoupil.“

6. 行きなさんな。 (行きなさるな)

*Iki nasan'na.*

„Nechod'te!“

7. お帰んななはりませ。 (お帰りなさいませ)

*Okaen naharimasse.*

„Vraťte se prosím.“

8. いつ、お帰りますとでっしゅか。 (いつ、お帰りになるのでしょうか)

*Icu, okaerimasu to deššu ka.*

„Kdypak se asi vrátíte?“

Dále se v prefektuře hojně užívá sufixu *-su* a *-sasū*. Napojuje se na imperfektní tvary, v případě jednostupňových sloves, jako je 見る (*miru*, vidět), se užívá kořen + *(ra)sū*<sup>45</sup> ((ら)す), tedy *mirasū* (見らす). Úroveň uctivosti tohoto sufixu se napříč prefekturou výrazně mění, jak bylo uvedeno v úvodní části této kapitoly. V celé prefektuře se však užívá při vyjadřování zdvořilosti vůči členům blízkého okruhu, např. rodině (Akijama, 1991: 200).

Příklad:

9. うちんしは、熊本さん行かしたですよ。(うちの方は、熊本に行っ  
たんですよ。)

*Uči n ši wa, kumamoto san ikašita desu jo.*

„Můj muž jel do Kumamota.“

V rámci skromných výrazů je kumamotský dialekt poměrně ojedinělý, běžně se totiž v dialektech téměř nevyskytují (viz 2.6), avšak ve srovnání s uctivými výrazy jde o mnohem jednodušší systém.

Jak již bylo uvedeno výše, i zde se užívá původní sloveso *hairjó* (拝領), ovšem ve významu *itadaku* (いただく, obdržet), v podobě *hairjósuru* (はいりょーする) nebo *haijosuru* (はいよする). Také namísto sloves jako *iku* (行く, jít), *kuru* (来る, přijít) a *hómon suru* (訪問する, navštívit) se užívá pouze výrazu *agaru* (あがる) nebo *makaderu* (まかつでる). Poslední odlišností, kterou zde uvedeme, je výraz *agemosu* (あげもす) nahrazující výraz *sašiageru* (さし上げる, dát) (Akijama, 1991: 202).

Příklady:

10. よかもんばはいりょーしました。(良いものを頂戴しました。)

*Joka mon ba hairjóšimašita.*

„Obdržel jsem dobrou věc.“

---

<sup>45</sup> Ve starší variantě se užíval také tvar kořen + さす, tedy např. 見さす.

11. 今夜、お宅にあがりまっしゅう。(今夜、お宅に伺いましょう)

*Kon'ja, otaku ni agarimaššú.*

„Dnes večer vás navštívíme.“

Zdvořilá řeč se dá v kumamotském dialektu vyjádřit pomocí pomocných sloves a koncových partikulí. Základním zdvořilým výrazem je spona *desu* (です), která se na rozdíl od *kjó cúgo* napojuje nejen na substantiva nebo adjektiva (*joka desu*, よかです, je to dobré), ale také na slovesa ve slovníkovém tvaru (*jomu desu*, 読むです, čte si). U některých sloves dochází ke geminaci, těmi mohou být jak plnovýznamová, tak pomocná. Např. *middesu* (見っです, vidí), *furijoddesu* (降りよっです, prší). Podobně se užívá i sufix *masu* (ます) napojený na adverbální tvar. Výjimku tvoří slovesa končící na *mu*, kde se koncová móra mi mění na *n*. V záporném tvaru se mění na *massen* (まっせん) a v rozkazovacím na *masse* (まっせ). Často se připojuje i na sloveso *gozaru* (viz výše) pro vyjádření ještě větší zdvořilosti (Akijama, 1991: 202–203). Další varianty se vyskytují převážně v jižní části prefektury a pro tuto práci nejsou relevantní.

Příklady:

12. これはよかです。(これはいいです。)

*Kore wa joka desu.*

„Je to dobré.“

13. 本ば読むです / 本ば読んます。(本を読みます)

*Hon ba jomu desu. / Hon ba jon'masu.*

„Čte si knihu.“

14. 見っです (見ます)

*Middesu.*

„Vidí.“

15. もう着きまっしゅ (もう着きましょう)

*Mó cukimaššu*

„Už dorazme.“

16. よござるます (結構でございます)

*Jogozarumasu.*

„To stačí.“

I užití koncové partikule vyjadřují určitý stupeň zdvořilosti. V kombinaci s různou významovou nuancí se tak v dialektu vyskytuje celá řada koncových partikulí. Ty mají velký význam, jelikož výrazně mění tón promluvy. Některé z těchto partikulí jsou uvedeny v tabulce níže (viz kapitola 2.6) (Akijama, 1991: 204–207). Výrazy jsou srovnány sestupně od nejdvořilejších až po nejméně zdvořilé, spíše nezdvořilé. Nakonec je třeba uvést, že v otázce je uctivější užít spíše podmětnou partikuli *no* (の) než *ga* (が) (Akijama, 1991: 210).

**Tabulka 21 Koncové zdvořilostní partikule užívané v kumamotském dialektu**

Význam a ekvivalent v <i>kjóúgo</i>	Zdvořilý výraz (vůči výše postaveným)	Stejná úroveň	Nezdvořilý výraz (vůči níže postaveným)
Kladení otázky <i>no ka</i> (のか)	<i>tona</i> (とな) <i>na</i> (な)	<i>to</i> (と)	<i>tone</i> (とね) <i>ne</i> (ね) <i>toja</i> (とや) <i>ja</i> (や)
„Co jsi to říkal?“ „Jak to bylo?“ <i>nan datte</i> (何だつて)	<i>tena</i> (てな)	<i>te</i> (て)	<i>tene</i> (てね) <i>tekai</i> (てかい) <i>teka</i> (てか) <i>teja</i> (てや) <i>teča</i> (てちゃ)
Lehce subjektivní zdůraznění <i>no jo</i> (のよ)	<i>baita</i> (ばいた) <i>baina</i> (ばいな)	<i>bai</i> (ばい)	<i>baine</i> (ばいね) <i>baino</i> (ばいの)

Lehce objektivní zdůraznění <i>none, nojo</i> (のね, のよ)	<i>taina / tana</i> (たいな, たな) <i>tai</i> (たい)	<i>taine</i> (たいね)	<i>taino</i> (たいの)
Zdůraznění žádosti o stejný názor <i>jo ne</i> (よね)	<i>gaita</i> (がいた)	<i>gai</i> (がい)	<i>gaine</i> (がいね)
Pohnutí emocií <i>naa, nee</i> (なあ, ねえ)	<i>nau</i> (なう) <i>ná</i> (なー) <i>na</i> (な)	<i>né</i> (ね～)	<i>ne</i> (ね) <i>njá</i> (にゃー) <i>nei</i> (ねい)
Zvolání <i>mono, koto</i> (もの, こと)	<i>monnau</i> (もんなう) <i>monna, daina</i> (もん な, だいな)	<i>dan, mone, mon</i> (だん, もね, もん)	<i>taine, monne</i> (だ んね, もんね) <i>mon'jo</i> (もんよ) <i>monzo</i> (もんぞ)
Naléhání <i>jo, sa</i> (よ, さ)	<i>tosana</i> とさな () <i>tosai / sana</i> (とさい, さな)	<i>kusa, sa</i> (くさ, さ)	<i>sai</i> (さい)
Oslovení <i>te ba</i> (てば)	<i>te</i> (て)		
Oznámení <i>zo</i> (ぞ)		<i>tozo, tojo, džó</i> (と ぞ, とよ, じょー)	<i>zo, jo</i> (ぞ, よ) <i>do</i> (ど) <i>zoi</i> (ぞい)
Rozkaz <i>(širo)jo</i> ((しろ)よ)		<i>zo</i> (ぞ)	
Vysvětlení <i>na no jo</i> (なのよ)	<i>totai</i> (とたい) <i>tobaita</i> (とばいた)	<i>tojo</i> (とよ)	<i>to, totan</i> (と, とた ん) <i>tobai</i> (とばい) <i>tozo</i> (とぞ)
Zákaz <i>suru na</i> (するな)		<i>najo</i> (なよ)	<i>nazo</i> (なぞ) <i>na</i> (な)
Pozvání	<i>ina</i> (いな)	<i>i, wai</i> (い, わい)	<i>ine</i> (いね)

šijó jo (～しようよ)			
Řečnická otázka (...šintai) de ka, de okó ka (～しない) でか, でおこうか)		kote (こて)	

V rámci honorifikace se, stejně jako v *kjócuógo*, užívá *sama* (さま) a *san* (さん), ale také *šan* (しゃん), *jan* (やん) a *don* (どん), v některých případech také sufix *-jacu* (やつ). Hlavním rozdílem oproti ostatním dialektům je však užití honorifikace i vůči přírodním jevům (viz kapitola 2.6) (Akijama, 1991: 210).

Příklady:

17. てんとさんのよう照らす。(太陽さんがよく照られる)

*Tento-san no jó terasu.*

„Slunce hodně svítí.“

18. 雷さんの落ちらした。(雷さんが落ちられた)

*Kaminari san no očirašita.*

„Udeřil blesk.“

19. 台風やつがうっくざした。(台風めがぶち壊しやがった)

*Taifú jacu ga ukkuzašita.*

„Zničil to tajfunem.“

#### 4.7 Využití v běžném životě

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, dialekty po celém Japonsku mají tendenci mizet a ustupovat stále silnějšímu vlivu *kjócuógo*, které je nejen vyučované na školách, ale vyskytuje se i v médiích atd. V případě kumamotského dialektu se ovšem o ústupu úplně

mluvit nedá. V prefektuře samozřejmě najdeme jedince neznalé dialektu, většina obyvatel ale patří mezi jeho aktivní uživatele.

Dialekt lze běžně zaslechnout na mnoha místech. Typickým představitelem jsou nákupní uličky, tzv. *šótengai*, kde všeobecně panuje velmi přátelské prostředí. Zavítáte-li do jedné z menších restaurací, jež nejsou součástí celonárodního nebo celosvětového řetězce, je velmi pravděpodobné, že obsluha nebo kuchař na vás promluví právě v dialektu. Stejně tak není výjimkou zaslechnout na ulici prvky dialektu v rozhovoru přátel nebo rodinných příslušníků.

Důležitou otázkou je, zda se dialekt vyskytuje i mimo mluvenou řeč a v jaké podobě. Níže uvádím obrázky některých z mnoha cedulí, nápisů a billboardů, které nalezneme po celé prefektuře. Na první ceduli blízko parku *Takamori Júsui tonneru* jsou v nápisu: *cúdžó*



Obrázek 9 Cedule u tunelu Takamori Júsui. Foto 4Travel



Obrázek 8 Nápis na kumamotském letišti. Foto Twitter.

*eigjóčú makenbai Kumamoto & Takamori* (通常営業中 負けんばい 熊本高森, běžně v provozu, nevzdávej se Kumamoto a Takamori) viditelné hned dvě dialektální odlišnosti. Nejprve jde o záporný tvar slovesa *makeru* (負ける, prohrát, vzdát se) a následně partikule *bai* (ばい) (viz kapitola 4.4.4). Jak píše autorka fotografie ve svém příspěvku (WWW 9), tato cedule odkazuje na zemětřesení v roce 2016, které poničilo mimo jiné i kumamotský hrad. Po celé prefektuře se díky tomu dají nalézt nápisy podobného typu, např. *ganbaru bai* (がんばるばい, vydrž a pokračuj).

Na letišti Kumamoto-Aso jsou k vidění žluté cedule poseté různými výrazy v dialektu. Jedna z nich na obrázku 8 obsahuje výrazy jako *batten* (ばってん, ale), *sašijori* (さしより, prozatím), *súsúsu* (すーすーす, velmi chladný) a *mušanjoka* (むしゃんよ

か, skvělý, báječný). Nejde o jednolitý text, pouze náhodná slova v dialektu. Vzhledem k tomu, že takových žlutých cedulí se na letišti vyskytuje více, je možné, že jde o způsob, jak příchozí turisty zaujmout a ukázat jim lokální dialekt.

Na obrázku 11 je použit dnes již tradiční motiv Kumamona, maskota prefektury, pro propagaci vlastních výrobků. V tomto případě jde o koláčky plněné *anko* pastou zvané *ningjójaki*, někdy také jako *usukawajaki* (jako v tomto případě). Kumamon říká: „*Kumamoto daisuki da mon!* (熊本大好きだモン)“, tedy „Zbožňuji Kumamoto!“ Dia-



Obrázek 11 Cedule před obchodem s ningjójaki. Foto Gigazine.



Obrázek 10 Nápis na dveřích toalety v Amakuse. Foto Comtech.

lekt se zde promítá do koncového výrazu *mon*, kde předně došlo k redukci móry *no* na slabičné *n*. Zároveň jde o běžně užívaný koncový zvolací výraz nejen v kumamotském dialektu. Také by se mohlo jednat o jistou slovní hříčku se jménem *Kumamon*.

Nápis na dveřích z obrázku 10 říká *nuide atozeki* (脱いであとせき, vyzujte se a zavřete dveře). Původ výrazu *atozeki* je blíže popsán v kapitole 4.5. *Atozeki* je jedním z nejběžnějších výrazů, s jakými se dá v prefektuře setkat. Nachází se na dveřích většiny restaurací a podobných zařízení, nicméně pro turistu, který dialekt neovládá, je spíše nerosrozumitelný.



Ke každé prefektuře neodmyslitelně patří také místní kuchyně. I do té se promítá dialekt a může zde sloužit jako jisté ozvláštnění k upoutání pozornosti nejen místních, ale také turistů. Na obrázku 13 je balení instantního jídla „Kumamoto rámen“. Drobný bílý nápis říká: *Umakabai. Ippen tabetara wasureraren ken!* (うまかばい。いっぺん食べたら忘れられんけん, „Tak výborný. Protože jak ho jednou ochutnáš, nezapomeneš!“). V tomto případě jsou použity čtyři prvky dialektu – adjektivní tvar *-ka*, koncová partikule *bai*, záporný tvar potenciálu slovesa zapomenout a příčinná spojka *ken*. Navíc je v tomto případě celá věta poměrně srozumitelná i nezalým dialektu. Podobně se morfologie dialektu promítá do reklamy na amakuské *naberjóri*, kde se nachází záporný tvar slovesa *miru* (見る, vidět, zkusit) v nápisu: 日本一の天草大王を食べてみんね (*Nihon iči no amakusa daió o tabete min ne*, Nezkusíte ochutnat amakuské drůbeží, nejlepší v Japonsku?). Pro místní by zřejmě nebylo nutné upozorňovat na amakuské drůbeží maso, jelikož



Obrázek 13 Obal od instantního rámenu



Obrázek 12 Reklama na místní *naberjóri*

tuto kuchyni dobře znají. Zdá se tedy, že opět cílí spíše na turisty, jelikož používají dialekt, ale ve velmi srozumitelné formě, která pouze podtrhává místní folklór a tradici.

Uplatnění dialektu v propagaci místních památek se projevuje např. v každoročně konané akci s názvem *Kumamoto saruku* (viz obrázek 14). Je určena zájemcům o

historické památky, zajímavosti, ale také např. místní kuchyni. Právě vhodně zvoleným názvem, v němž se projevuje lokální výraz *saruku* (toulat se), zvládli organizátoři zkombinovat všechna specifika, která prefektura nebo dané místo může nabídnout.



Obrázek 14 Leták o prohlídkách Kumamota. Foto Blog.goo.ne.jp.

Pro cizince žijící v prefektuře, především pak výměnné studenty z univerzit v Kumamotu, Kumamoto Daigaku, Kumamoto Gakuen Daigaku, Kumamoto Kōkuricu Daigaku a dalších, vytvořila skupina lingvistů z těchto univerzit projekt výuky dialektu pro cizince.

V rámci tohoto projektu byla vydána učebnice „*Hanašite miran ne sašijori! Kumamoto ben!*“. Pro studenty, kteří již ovládají standardní japonštinu minimálně na úrovni

mírně pokročilých (Jošisato, 2013), byla vytvořena aplikace pro telefony s názvem „*Sašijori!*“ a dále se pracuje na pokročilejších učebnicích dialektu (Óba, 2018). Tvůrci tohoto projektu zároveň vytváří databázi kumamotského dialektu, aby jeho učení co nejvíce zjednodušili (Ójama, 2017).

Z těchto ukávek se můžeme vyvodit několik věcí. Za prvé, nejedná se pouze o módní lexikum v dialektu s cílem zaujmout turisty, ale běžně se užívají také morfosyntaktické struktury, jak dokládají obrázky 9, 11, 12 a 13. Za druhé je zřejmé, že se prefektura sama o sobě snaží na dialekt a jeho zvláštnosti upozorňovat a zaujmout jím turisty. Za třetí se dá vyvodit, že k dialektu mají místní velmi kladný vztah a často jej užívají automaticky, bez ohledu na turisty, jako je tomu např. u nápisu *atozeki*. Ze všech těchto ukávek, jež představují pouze malý vzorek velkého množství materiálu, který se dá v prefektuře samotné najít, je patrné, že dialekt v této oblasti rozhodně neustoupí stále sílícímu *kjóćúgo*, ale s velkou pravděpodobností si zachová své místo v každodenním životě místních i v budoucích letech.

## Závěr

Obecně se tvrdí, že regiony Kjúšú a Tóhoku mají těžko srozumitelné dialekty. Kumamotský dialekt, jakožto zástupce dialektů Kjúšú, tuto tezi zcela jistě potvrzuje. Od standardní japonštiny se výrazně liší po přízvukové, lexikální, zdvořilostní i gramatické stránce.

Po fonetické stránce dochází ke změnám výslovnosti samohlásek i dvojhlásek, často dochází k redukci nebo spodobě znělosti některých mór a navíc se v dialektu vyskytuje tzv. *gójóon*. Přízvuk v něm nenesé význam, jako je tomu u jiných dialektů, tudíž je nutné pro porozumění znát kontext. Z hlediska gramatiky jsou nejvýraznější tyto jevy – adjektiva typu *-i* mají podobu *-ka*, existence potenciálu vlastních schopností a situačního potenciálu, rozdílné využití především pádových partikulí *no*, *ga*, popř. *san* a *ba*, časté využití koncových partikulí *bai* a *tai*, využití rozdílných spojovacích výrazů *batten* (odporovací spojka), *ken* (příčinná spojka) a *tošaga* (podmínková spojka). Zároveň se v něm vyskytuje mnohem bohatší inventář osobních zájmen. Odlišnosti v lexikální rovině se projevují především ve výskytu výrazů ze starší japonštiny, které se často mohou podobat výrazům oblasti Tóhoku, a také v existenci regionálních výrazů typických pouze pro Kjúšú nebo samotnou prefekturu. Kumamotský dialekt, stejně jako další kjúšúské dialekty, je typický vyjadřováním zdvořilosti i vůči přírodním jevům. Celý systém zdvořilosti je navíc velmi složitý, především ve vyjadřování uctivosti. Využívá i skromných výrazů, jež se běžně v dialekttech nevyskytují. Důležitým prvkem zdvořilosti je v dialektu také široká základna koncových partikulí, které mohou mimo svůj vlastní význam do určité míry určit také úroveň zdvořilosti.

V rámci kumamotského dialektu je ovšem potřeba zdůraznit výskyt dvou dialektů, přičemž zkoumán byl především ten severní. Na jejich vznik měl podle provedených výzkumů vliv geograficko-historický vývoj. Geografický vliv měly pohoří a vysočiny na východních hranicích prefektury a nížiny při hranicích s dnešními prefekturami Fukuoka a Kagošima, které nejvíce ovlivnily podobu obou dialektů. Z historického hlediska měly silný vliv vládnoucí vrstvy v Dazaifu, klanu Šimazu ze Sacumy, jenž v období válčících knížectví ovládl většinu prefektury, a výlučné postavení Amakusy ve správě tokugawského šógunátu. Kombinací těchto vlivů tak mohl nejen vzniknout druhý dialekt, podobný kagošimskému, ale zároveň se zachovat napříč staletími.

Kumamotský dialekt patří mezi nejpůvabnější dialekty v Japonsku a také bývá označován za nejtypičtějšího představitele kjúšúských dialektů. Není zcela jasné, proč je

to právě tento dialekt, nicméně na základě této práce docházím k závěru, že k tomu přispívá následujících pět skutečností. Za prvé jde o všeobecně nižší úroveň srozumitelnosti kjúšúských dialektů na rozdíl např. od dialektů Kantó, které se do velké míry podobají standardní japonštině. Z toho důvodu mohou tyto dialekty nést jistý nádech tajemnosti a exotiky. Za druhé se západní dialekty v čele s kjótským a ósackým dialektem hodnotí mnohem kladněji. Kumamotský dialekt má sice celou řadu odlišností i vzhledem k těmto dialektům, stále však nese typické rysy západních dialektů, jako je např. používání slovesných modifikátorů *-joru* a *-toru*. Za třetí má nejbohatší vlastní slovní zásobu, jakou v ostatních dialektech na Kjúšú nenalezneme, přičemž nejde o natolik odlišný dialekt, jako je kagošimský, tudíž je stále srozumitelný. Za čtvrté je v celém dialektu patrný vliv jak dalších dialektů Hičiku, kam kumamotský dialekt formálně spadá, tak dialektů Sacugú a navíc je pozorovatelný i malý vliv dialektů Hjúga. Z toho důvodu se všechny typy kjúšúských dialektů umně propojují právě v kumamotském dialektu a činí jej natolik jedinečným. A konečně většina specifík, jež definují kjúšúské dialekty jako celek, se vyskytuje právě v kumamotském dialektu. Nedá se tedy říci, že by vyčníval svojí jedinečností, jako např. ten kagošimský, ale naopak je pozoruhodný svojí průměrností, díky čemuž by mělo být možné se pomocí tohoto dialektu domluvit na celém ostrově.

Jak již bylo popsáno v kapitole 4.7, kumamotský dialekt zatím nevykazuje známky ústupu před běžnou japonštinou a stále je přítomný v každodenním životě obyvatel prefektury. V menších obchodech a restauracích, na trzích, na festivalech, při návštěvě památek a muzeí nebo jen při poslechu rozhovorů na ulici, tam všude je možné dialekt zaslechnout. Navíc je užíván k propagaci prefektury na letišti, na billboardech, na baleních místních specialit. Celá řada suvenýrů s motivem Kumamona obsahuje nějaké sdělení s prvky dialektu. Celkově se dá říci, že se místní za svůj dialekt rozhodně nestydí, nebojí se jej používat vůči turistům ať už z jiných částí Japonska, nebo z cizích zemí a k samotnému dialektu mají velmi kladný vztah. Ten se tak stává nejen prostředkem každodenní komunikace, ale také slouží jako výborný způsob představení prefektury nově příchozím v lehce domácím a velmi přátelském duchu.

Cílem této práce bylo představit specifičnost kumamotského dialektu ve vztahu k běžné japonštině, popř. k dalším dialektům Kjúšú, z hlediska zvukové, lexikální a gramatické stránky a identifikovat původ dvojího dialektu v prefektuře. Tato práce se může stát podkladem pro další výzkumy, týkající se například současné mluvené podoby dialektu v prefektuře nebo možného výskytu a využití tohoto dialektu v populární kultuře

(např. v komiksech, filmech, seriálech a knihách). Z mnohem širšího hlediska pak nabízí možnost hlubšího průzkumu dialektů Kjúšú a jejich rostoucí popularity.

## **Resumé**

This master thesis deals with the dialect used in Kumamoto Prefecture in Japan. Its aim is to compare this dialect with common Japanese in terms of phonetics, grammar, vocabulary and respect language. This master thesis also deals with the existence of two dialects in Kumamoto prefecture, how were those two dialects created and how have they coexisted up to the present times. This thesis also studies how much and in what way is the dialect used today. The thesis is divided into two parts. The first part describes Japanese dialects in general. The second part deals with the history and geography of Kumamoto Prefecture and with specific marks of Kumamoto dialect itself.



## Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1 Rozdíly mezi západními, východními a kjúšuskými dialekty.....	13
Tabulka 2 Rozdělení dialektů podle zvukové stránky .....	14
Tabulka 3 Srovnání výslovnosti samohlásek na souostroví Rjúkjú .....	19
Tabulka 4 Srovnání výslovnosti slov s jocuganou v dialektu Kóči.....	20
Tabulka 5 Výslovnost vybraných slov s gójóon v oblasti Kjúšú a Tóhoku .....	21
Tabulka 6 Srovnání přízvuku u dvoumorových slov a při použití s partikulí ga.....	23
Tabulka 8 Rozdílné onomatopoické výrazy týkající se bolesti hlavy a zubů.....	32
Tabulka 9 Základní rozdíly mezi severním a jižním dialektem.....	41
Tabulka 10 Změny dvojhásek v dialektu.....	46
Tabulka 11 Gójóon v kumamotském dialektu.....	47
Tabulka 12 Srovnání přízvuku v prefektuře .....	49
Tabulka 13 Palatalizace adjektiv .....	51
Tabulka 14 Časování sloves v kumamotském dialektu .....	52
Tabulka 15 Vazby na imperfektní tvar .....	56
Tabulka 16 Vazby pojící se na slovesa, adjektiva a substantiva .....	60
Tabulka 17 Specifické kumamotské výrazy .....	67
Tabulka 18 Příklady sufixů užívaných v dialektu .....	68
Tabulka 19 Onomatopoické a mimetické výrazy v dialektu .....	69
Tabulka 20 Historický původ některých zdvořilostních výrazů.....	71
Tabulka 21 Změny uctivých výrazů .....	71
Tabulka 22 Koncové zdvořilostní partikule užívané v kumamotském dialektu.....	76
Obrázek 1 Mapa rozdělení dialektů podle všeobecných rysů.....	14
Obrázek 2 Rozdělení dialektů podle přízvuku.....	16
Obrázek 3 Klasifikace podle gramatického hlediska.....	17
Obrázek 4 Rozdělení dialektů podle zdvořilosti.....	18
Obrázek 5 Rozdělení dialektů na ostrově Kjúšú.....	39
Obrázek 6 Zobrazení hranic severního a jižního dialektu řekou Midorikawa, městem Uki (dříve Ogawa) a Mijahara, řekou Hikawa .....	40
Obrázek 7 Regiony prefektury Kumamoto.....	41
Obrázek 8 Nápis na kumamotském letišti. Foto Twitter. ....	79
Obrázek 9 Cedule u tunelu Takamori Júsui. Foto 4Travel .....	79
Obrázek 10 Nápis na dveřích toalety v Amakuse. Foto Comtech.....	80
Obrázek 11 Cedule před obchodem s ningjójaki. Foto Gigazine. ....	80
Obrázek 12 Reklama na místní naberjóri .....	81
Obrázek 13 Obal od instantního rámenu .....	81
Obrázek 14 Leták o prohlídkách Kumamota. Foto Blog.goo.ne.jp.....	82



## Zdroje

AKIJAMA, Šódži a JOŠIOKA Jasuo. *Kuraši ni ikiru Kumamoto no hógen*. 1.vydání. Kumamoto: Kumamoto ničiničišinbunša, 1991. 254 s. ISBN 978-4905884026

AKIJAMA, Šódži. Kumamoto ken no hógen. In: *Kóza hógengaku: Kjúšú čihó no hógen*. 2.vydání. Tókjó: Kokušo kankókai, 1983. ISBN 978-4336019806

ARIMOTO, Micuhiko. Hógen no kacujó. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 133–141. ISBN 9784623075201.

BABA, Rjódži et al. *Hanašitemiran'ne sašijori! Kumamoto-ben*. Kumamoto: Kumamoto kenricu daigaku nihongo kjóiku kenkjúšicu, 2009. 77 s.

BAREŠOVÁ, Ivona, NAKAYA, Tereza et al. *Japonština*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4445-1.

FUDŽIWARA, Joiči. Hógen to hjódzungo. In: Iwanami, Kóza. *Nihongo 11: Hógen*. 2. vydání. Tókjó: Iwanami šoten, 1992. ISBN 4-00-010071-8

HIDAKA, Mizuho. Džudžuhjógen. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 195–203. ISBN 9784623075201.

HIDAKA, Mizuho. Hógen to gengo, hjódzungo, seikacugo. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 11–17. ISBN 9784623075201.

INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku: kotoba no tajósei o toraeru*. Kjóto: Minerva šobó, 2016. 293 s. ISBN 9784623075201.

INOUE, Suguru. Hógen no bunmacuši. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 205–211. ISBN 9784623075201.

JARIMIZU, Kanetaka. Nihongo hógen no kukaku. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 28–39. ISBN 9784623075201.

JOŠISATO, Sačiko et al. Čiiki šakai ni jori džunnó suru tame no hógen kjózai. *Nihongo kjóiku hóhó kenkjú zašši*. [online]. 2013, 20(2), s. 8–9 [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: [https://doi.org/10.19022/jlem.20.2\\_8](https://doi.org/10.19022/jlem.20.2_8).

KAMIMURA, Takadži aj. Kjúšú čihó no hógen. 1.vydání. Tókjó: Kokušokan kókai, 1983. 397 s. ISBN 978-4-336-01980-6.

KATÓ, Masanobu. Hógen Kukakuron. In: Iwanami Kóza. *Nihongo 11: Hógen*. 2. vydání. Tókjó: Iwanami šoten, 1992. ISBN 4-00-010071-8

KATÓ, Masanobu, Zenkoku hógen no keigo gaikan. In: *Keigo kóza 6*. Gendai no keigo. Tókjó: Meidži šoin, 1973. ISBN 9784625521515.

KIBE, Nobuko et al. ed. Hógengaku njúmon. 2.vydání. Tokio: Sanseidó, 2014. 143 s. ISBN 978-4-385-36393-6.

KIBE, Nobuko. Hógen no akusento. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadži-mete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 133–141. ISBN 9784623075201.

KLÍMA, Tomáš. Učebnice klasické japonštiny. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1885-2.

KRAEMEROVÁ, Alice. Úvod do japanologie. Jazyk a literatura. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 138 s. ISBN 80-244-0063-4.

MARTINÁSKOVÁ, Sylva a Martin ŠTURDÍK. Úvod do hospodářského zeměpisu Japonska. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4461-1.

MOGI, Tošinobu. *Úvod do studia japonštiny a japonské literatury* [cyklus přednášek]. Kumamoto: Univerzita Kumamoto. 2019.

NAKAGAWA, Giiči. *Kora omoširoka Higoben džiten*. Kumamoto: Kumamoto šuppan bunka kaikan, 2003. 423 s. ISBN 978-4915796395

ÓBA, Rieko. Seikacuša tošite no gaikokudžin no tame no Kumamoto hógen kjózai „Hanašite miran ne sašijori! Kumamoto-ben“ no denši šosekihan ojobi apuri han no kaihacu. *Nihongo kjóiku hóhó kenkjú zašši*. [online]. 2018, 24(2), s. 28–29 [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: [https://doi.org/10.19022/jlem.24.2\\_28](https://doi.org/10.19022/jlem.24.2_28).

ÓJAMA, Hiromi et al. Čikiki šakai ni jori džunnó suru tame no hógen kjózai saku-sei no tame no hógen détabésu no kaihacu ni cuite. *Gengo šigen kacujó wákušoppu happjó ronbun šú*. [online]. 2017, 2, s. 233–238 [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: doi: 10.15084/00001524.

OKI, Hiroko. Tensu, asupekuto hjógen. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 174–184. ISBN 9784623075201.

ÓNO, Makio. Hógen no onsei, on'in. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 123–131. ISBN 9784623075201.

SANADA, Šindži. *Nihongo no bariéšon gendaigo, rekiši, čiri*. Aruku, 1989. ISBN 978-4900105560.

SASAKI, Kan. Kaku hjógen. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 165–172. ISBN 9784623075201.

SUZUKI, Hirojuki. *Úvod do studia folkloristiky* [cyklus přednášek]. Kumamoto: Univerzita Kumamoto. 2019.

ŠIBATANI, Masajoši. *Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 428 s. ISBN 0521369185.

ŠIBUJA, Kacumi. Kanó hjógen. In: INOUE, Fumio a KIBE Nobuko ed. *Hadžimete manabu hógengaku*. Kjóto: Minerva šobó, 2016, s. 185–194. ISBN 9784623075201.

ŠINOZAKI, Kóiči. *Kjúšú, Okinawa hógen kara mieru kenminsei no nazo*. Tókjó: Džicugjó no nihonša, 2014. 207 s. ISBN 978-4408455112.

### **Elektronické zdroje**

1. Čúógo. [online]. [15.11.2019]. Dostupné z: <https://koto-bank.jp/word/%E4%B8%AD%E5%A4%AE%E8%AA%9E-567173>.
2. Hjódžungo. [online]. [15.11.2019]. Dostupné z: <https://koto-bank.jp/word/%E6%A8%99%E6%BA%96%E8%AA%9E-121288#E3.83.87.E3.82.B8.E3.82.BF.E3.83.AB.E5.A4.A7.E8.BE.9E.E6.B3.89>.
3. MOSELEY, Christopher (ed.). *Atlas of the World's Languages in Danger*. Paris: UNESCO Publishing, 2010 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>.
4. *Nihon gengo čizu čiiki gazó*. In: *Ninjal.ac.jp*. [online]. [cit. 15.6.2020]. Dostupné z: [https://mmsrv.ninjal.ac.jp/laj\\_map/data/laj\\_map/LAJ\\_197.pdf](https://mmsrv.ninjal.ac.jp/laj_map/data/laj_map/LAJ_197.pdf)

5. ČIDŽI KÓŠICU HÓKOKU GURÚPU. Kumamoto no sugata. In: *Pref.kumamoto.jp*. [online]. 1.2.2009 [cit. 16.7.2020]. Dostupné z: [https://www.pref.kumamoto.jp/kiji\\_3208.html](https://www.pref.kumamoto.jp/kiji_3208.html).
6. KANKJÓ SEIKACUBU ŠIZENHOGOKA. Kumamoto no šizen kóen annai. In: *Pref.Kumamoto.jp*. [online]. 2.7.2017 [cit. 16.7.2020]. Dostupné z: [https://www.pref.kumamoto.jp/kiji\\_726.html](https://www.pref.kumamoto.jp/kiji_726.html)
7. ČIDŽI KÓŠICU HÓKOKU GURÚPU. Kumamoto no rekiši to bunka. In: *Pref.Kumamoto.jp*. [online]. 1.2.2009 [cit. 16.7.2020]. Dostupné z: [https://www.pref.kumamoto.jp/kiji\\_3209.html](https://www.pref.kumamoto.jp/kiji_3209.html).
8. History (Primitive, Ancient times and Medieval times). In: *Kumanago.jp*. [online]. [cit. 16.7.2020]. Dostupné z: <https://kumanago.jp/en/abouts/history.html>.
9. Čúšadžó rain hiki to nazo no modži?. In: *Yahiro*. [online]. 11.12.2019. 11.12.2019 [cit. 11.7.2020]. Dostupné z: <http://kanban-yahiro.com/2019/12/11/works-104/>.
10. Ganbaru bai Kumamoto! Hadžimari no ho. In: *4travel.jp*. [online]. 08.2016. [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <https://4travel.jp/travelogue/11164298>.
11. Aso kumamoto kúkó no „Kumamoto ben“ kanban. In: *Twitter.com*. [online]. 31.3.2014. [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <https://twitter.com/hanul2206/status/450453094388621312>.
12. Kumamoto no rjo de „Kumamon o mitara šinu gému“ o jaru to konna kekka to naru. In: *Gigazine.net*. [online]. 12.12.2016. [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <https://gigazine.net/news/20161212-kumamoto-kumamon/>.
13. Atozeki. In: *Comtech293.blog.fc2.com*. [online]. 8.11.2016. [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <http://comtech293.blog.fc2.com/blog-entry-1086.html>.
14. Kumamoto saruku saikai. In: *Blog.goo.ne.jp*. [online]. 8.9.2016.[cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <https://blog.goo.ne.jp/k-yokatoko/e/326c03bccb548b51c5e4f0d3c170547a>.
15. JAMAŠITA, Akemi. Oišii hógen (Kumamotoken). In: *Sanseido*. [online]. 28.8.2010. [cit. 15.7.2020]. Dostupné z: <https://dictionary.sanseido-publ.co.jp/column/chii-kigo114>.

16. 47 Todófuken becu Seikacu išiki čósa. In: *Sonylife.co.jp*. [online].17.12.2019. [cit. 1.8.2020]. Dostupné z: [https://www.sonylife.co.jp/company/news/2019/nr\\_191217.html](https://www.sonylife.co.jp/company/news/2019/nr_191217.html).
17. BUNKAČÓ. Keigo no šišin. In: *bunka.go.jp*. [online]. 2.2.2007. [cit. 1.8.2020]. Dostupné z: [https://www.bunka.go.jp/seisaku/bunkashingikai/sokai/sokai\\_6/pdf/keigo\\_tousin.pdf](https://www.bunka.go.jp/seisaku/bunkashingikai/sokai/sokai_6/pdf/keigo_tousin.pdf).
18. Linguistic Atlas of Japan. In: *Ninjal.ac.jp*. [online]. [cit. 1.8.2020]. Dostupné z: [https://mmsrv.ninjal.ac.jp/laj\\_map/](https://mmsrv.ninjal.ac.jp/laj_map/).
19. KEIKAKU ŠINKÓBU. Reiwa 2 nen (2020 nen) Kumamoto ken no džinkó to setaisú. In: *Pref.Kumamoto.jp*. [online]. 22.7.2020. [cit. 7.8.2020]. Dostupné z: [https://www.pref.kumamoto.jp/kiji\\_30409.html](https://www.pref.kumamoto.jp/kiji_30409.html).